Контрольный экземпляр

Массе а мехкийн пролетареш, вІашагІкхета!

Серло

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадуьл 1923 шера дени ● ШОАТТА, 12 МАЙ, 1979 ШУ. ● № 57 (6032). ● Мах 2 кепиг.

СОВЕТСКИ СОЮЗА ГРАЖДАНИН

Йоккха сийле я Советий Мехка гражданин, коммунизм хьалъечух, вай парте сийлахь-йоккха планаш кхоачашъечух цІи лелаар. «Со — Советски Социалистически Республикай Союза гражданин» яха вайна массенна а довзаш дола дешаш бокха лоархІамк кІоарга чулоацами болаш да. Уж дешаш советски саго оал дуцел эттара хьалхарча социалистически пачхьалкхенах,- советски халкъа карагІдаьннача Іалаьмата доккхийча гІулакхех доккхал деш.

ИйсазлагІа хоржача СССР Лаккхехьарча Совета иттлагІча сессе тІоийца «СССР гражданствах» долча Законо хьагойт Советски пачхьалкхенах йоалла адамлен демократизми, белгалбу советски гражданина лоархІамк сийи, цун бокъонаши халкъа хьалхашкара бехктоккхами. Кердача Закона тІа дІаяздаь да «СССР гражданин дезкарийла ва Конституцен советски законашеи яхар де, СССР гражданина йоккха цІи сийленца лелае, Советски пачхьалкхен хьаштам лораде, цун низи сийи чІоагІдарa гІо де, шийн социалистически Даьхена тешаме хила. «Кердача Законо хьагойт вай обществе хинна кІоарга социальни хувцамаш, парте, пачхьалкхено хІара советски сага еш йола йоикхо.

СССР Конституце йоашта ениача бокъонех бiза пайда а эцаш берригача советски наха санна Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша а чІоагІа бехктоккхам хеташ кхоачашду шоай гражданийн декхараш. Шоай хьанална къахьегамца цар алсамдоах халкъа рузкъа, чІоагІбу социалистически Даьхен низ, законаша яхар ду, балха тІа дисциплина, общественни порядок лелаю.

Советски сага денал, цун сийле гучаяла къахьегаме, КПСС XXV съезда, цул тІехьагІа хиннача парте Центральни Комитета Пленумий решенеш толамца кхоачашъяра дерригача халкъо еча йоанхоица. Из къаьгга гуш да вай республика къахьегамхой патриотически гІуллакхашка хьежача. «ХІара балха денна — дикала Знак», «ТІехьабусараш боацаш бе болх» яха а кхыдола а тІахьехамаш шерра хьал а лаьца пачхьалкхен планаши тІаийца социалистически декхараши кхоачашдеча бокхаа политически сакхетам, кхоллама хьинар гойтар цар. ДІабахача бIь бетта промышленни продукци мальхала яккхара план кхоачаш ца еш цхьанкха а промышленни предприяти, цхьанкха а министерство, объединени яц. Укх тІеххьарча шерашка эггара хьалха хинна а «ТІехьабусараш боацаш бе болх» яхача дешнагІа болх барах хьахинна а хІана да из.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша йоакхо ярах, наха юкъера идейно-кхетама а организаторски а болх шерра боаршабарах вай республикерча дукхача къахьегоча коллективашка унахцІена хьал да, балха тІа доккхий толамаш доах. Вай гІаддуг 1979 шера план кхоачаяш тІехкхоачашъяра а хьалхарча квартале балха эффективности дикаяи лакхъяра тІехьара къовсам чІоагІбара а лелаьча социалистически яхье хьалхара моттигаш яьхача Старопромысловски, Сунженски, Шалковской, Гудермесски районаша, «Грознефть», шурий промышленноста, «Промавтоматика» объединенеша, ацетоловк заводи, Горячеводски УБР, «Горскнефть» НГДУ коллективаша даьхача толамаша. Вай белгалдоаккх шоай гражданийн декхараш довзаш а чІоагІа кхетадеш а уж хилар.

Шоай граждански декхар дика кхетадеш а кхоачашдеш а хилара масал деций эзараш болча активистаща халкъа депутатий Советашта, тІахьожама органашта, клубашта, школашта, общественни порядок лораеча административни органашта гІо деш.

Сакхетам лакха болаш вола советски саг болх тесса лелабелга, производственни дисциплина, общественни порядок телхаелга, халкъа рузкъанна тІаккхуадилга, общественна хІама дІа а ца луш цунгара дукхагІа хьадакхи гІертилга лоаш вац.

Бакъда вай нахаре уж тайпа моттигаш хІана а нийслуш я, болаш ба социалистически морала духьала дола, общественна эе дем дола гІулакхаш леладу нах. Цхьаболча нагирхоша харцахьара гІулакхаш, хулиганство лелаю. Из хул царна юкъера кхетама болх мелбалийтача. Партийни организацеш, идеологически учреждениеш, берригa коммунисташ декхарийла ба нагирхой ерригача группашта идейни ваьщи е, партен халкъен революционни, тІема, къахьегама традицешца, коммунистически морала уйлашца уж хьалкхебе, цунца цхьана нагирхошта эшараш, лакхлуш боагІа цар дешарен профессиональни кийчоин боарам чоте а эцаш. Идеологически воздействе тайп-тайпарча средствахи формахи пайда а эцаш вай советски нах хьалкхебе беза къахьегам безаш, Советски пачхьалкхен законаш лоархІаш, общественни декхар кхоачашде кийча болаш, советски гражданина сий лакха доаттадергдолаш.

Дукха ха йоаццаш КПСС ЦК тІаийцача «Идеологически, политико-кхетама болх дІахо тоабарах» болча соцам тІа йоах: «ДегІаена социалистически общество хьалъяро, мехка материальни духовни потенциал чІоагІа дегІаяро, КПСС-ои Советски пачхьалкхено машара дувеп халкъашта юкъера вІашин цхьана леладу гІулакхаши бахьан, халкъий кортамукъалл шоай лоІамагІа хилара бахьан доаттабеча къовсамо шерра тІронаш хьахеллай наьха коммунистически сакхетам хьахклийтара даькъера программни де лерхІараш кхоачашдара. Уж де лерхІараш — берригa къахьегамхой лакха идейность йолаш социалистически Даьхенна, коммунизми гІулакха мутІахьа болаш, къахьегамцен общественни доалахьенцей коммунистически гІулакх долаши хьалкхебар, буржуазни уйлаши оалваши цІенъяьь дІаяхар, саг массе а оагІорахьаро, гармонически дегІаяр, духовни культура бокъонца дола рузкъа хьакхоллар». Из Іалаьмате боккхен бехктокхамех болх бара тІасраваь хила еза партийни, профсоюзни, комсомольски организацей, боахамий кулгалхой, идеологически учреждений керттера уйла.

Советски гражданин — из ва Даьхен тешаме патриот, хьинар гойташ къахьегар, сакхетам бола советски общества член. Советски гражданина сий дола цІи лелае из йоаттІара лелаелга да цун бехктокхаме а сийлен а декхар.

«Грознефтеоргсинтез» производственни объединеневе чуйоагІача ремонтно-механически заводе чІоагІа боча а хеташ йоаккхаш я Галя яха цІи. Завода аьшкбетона наделей участка козловой крана крановщица Голубева Галина хьинаре къа а хьегаш. башха-дика толамаш доахаш хиларден шийна тІадехка декхараш даим цІена кхоачашдеш хиларцен сий даьнна я коллективе.

— Къахьегара чІоагІа тІера йолаш ёаг я Галина, — йоах ремонтно-механически завода партийни организаце секретара А. П. Валэндина. Цунна тІадилла моллагІа гІулакх цо дизза кхоачашдергхилара тешна мара вевац.

Дика общественница а я Голубева Галина. ВІашттa шозза хержай из халкъа депутатий заводской райсовета депутателла. Цу гІулакхо цІаькхаза а къаьгга хьахьокх коллективе из лоархІаш хилар, цох тешаши доккхал деши хилар. Из къахьегаш йола участок яхье даим хьалха латташ я. Уж толамаш доахача а дизза дакъа лоар Галинас.

СУРТА ТІА: крановщица Г. Голубева.

З. БАТЧАЕВА сурти тесета.

ДІАДУВШ ДА ДУГА

Оахаш долча лаьттах дукхагІдола дакъа дуго дІалоац «Гудермесский» совхозе хІара шера. ХІаьта укх шера 1500 гектара тІа кхедергдолаш да из. Шерра доаржадаь дІахьош да дуга дІадера балхаш. Ялх агрегат я из культура дІаювш. Ийс дийнахьа болх баь 800 гектар соагІа моттиг дІалоацача кхашна дуга дІадийна баьнаб механизатораш. Царна юкъе яьржача социалистически яхье хьалха ба: Сейдалиясов Хумаид, Баралиев Ваха, Бетербиев Лом-Іаьла. Ди дІадахийтац царех хІаране балха норма юкъера лаьрхІача 160 процент кхоачаш ца еш. ХІаьта хьадер ма моcса тешамегІа хургдолаш де гІерт.

Дика вІаштІехьдаьхад дуга дІадуваш боахкача наьха балха хьалаш. Ехача трактор а сеялка а цу сахьате тоае кийча йолаш кхай тІа лелаю «техничка» яха машин. Делкъийга кхача кхай тІа хьабахь механизатораша.

Социалистически яхьа итогаш хІара пхе дийнахьа ю. Агротехника бокъонаш телха а ца еш балха нормаш цу юкъа 130 процент соагІа кхоачашъяьча хІара механизатора яхье яьккхача моттигта хьежна, 15—30 сом ахчан соагІат лу. Хьалхарча пхе дийнахьа баьча балха итогех уж соагІатаи деннад лакхе цІераш яьхача механизаторашта.

Укх шера хІара гектара тІара 38 центнер дуга чуда дош деннад совхоза къахьегамхоша, план 36 центнер йолча.

Гурахьа дІадийначa ялаго 1000 гектар лаьтта дІалоаш боахаме. План 22 центнер йолча 25 центнер дуга даккха дош деннад совхоза кхаш леладераша. ЛаьрхІар кхоачашдар духьа шоай низ дІакхоачар деш ба уж хІанз. Иштта, ялатага низ Іоабайтара минеральни удобренешца шозза подкормка я яь, оасар дир кхашка гербицидаш а тайса, хІанз хий дулдаш ба уж. Из болх баьб 500 гектара тІа. Хий дулдаш цхьайолча хана буйсана къахьег ваха.

М. ХАМАТХАНОВ.

БАЛХАШ—ЦХЬАН КОМПЛЕКСАГІА

РЕПОРТАЖ

Пятилетка дагалагІча шера чуяцаргболча хьувкъама тешаме лард йоллаш ба Сунженски района «Победа» яхача колхозера къахьегамхой. ХІанз гурахьа дІадийначa ялата хий дуллаш, ялтаи силосан хьажкІаш дІаюаш, бІаьстан юхье дІайийнача культураша Іуналл деш ба уж. Колхоза председателаца Чеботарев Иван Тимофеевичаца цхьоалагІча бригаде долх тхо.

— МалагІа, мел культураш кхеръя цу бригаде? — хетт аз.

— Соакха гурахьа 1500 гектара тІа ялат дІадийра цига. Цул соагІа укх бІаьсти дІа а юаш кхеергьа 140 гектара тІа ялатан 100 гектара тІа силосан хьажкІаш. 497 гектар генараш, 100 гектар суданкен ксапа цхьана дІайийна горохи, — жоп лу Иван Тимофеевича. — Генараш дІадийна баьнаб бригада къахьегамхой. Из болх беш хьинаре дакъа лаьцар Солнышков Владимир, Выродов Анатоле, Прошин Виктора. Норма 130—150 процент кхоачаш ца еш ди дІадахийтанзар царех хІаране.

Колхоза контора гаьнадаладехьа кхай тІа болх беш йоллие «Беларусь» бІарсагу. Цига болх беш ховллар Выродов Алексей ва, шийн новкъосташца.

— Культиваци ешше а нитроаммофос яха минеральни удобрени а тоссаш лаьтта хьаьнду цар, — аьлар Чеботарев Ивана.

Тха машин яйза а яйза, тхона гаьна йоаццаш шийн трактор соцаю Алексея.

— Талаш укхаза болх баь дартда тхо. Кхоана мичахьа дахача бакъахьа хургда? — хьаьттар Алексея председателага.

— Доккха гІулакх даьд оаш, — аьлар председатела. ТІаккха согахьа юха а вийрва аьлар:

— Кховоткъе итт гектар да е кхя. Цу тІа макха а боаккхаш удобренеш тассара нормагІа ши ди доагІа. ХІаьта Алексея шийн новкъосташца из болх, хьона хоиача тайпара, цхьан дийнахьа чакхбоаккхаш латт.

— Кхоана № 4 йолча тракторни бригаде новкъостал де гІоргда шо, — йоах председатела Алексейга.

ДІадахача шера бригаде эггара дикагІа генараш чуийцад. ПланагІа хІара гектара тІара 13 центнер чуда дезаш хиннача, цар чуийцад 18 центнер. Цхьабакъда, хьажкІаш йоачано новкъарло яр бахьан долаш 22 центнер мара ялаизар гектара тІара. Укх шера механизатораша социалистически декхар тІаийцад хІара гектара тІара 35 центнер фуальъа хьажкІаш хьалхее.

№ 4 йолча тракторни бригаде ба боахама керттера агроном Тимофеев Владимир Владимировичи бригадир Иванов Александр Николаевичи.

— Дерригa балхаш оаха цхьан комплексагІа леладу. Тха боахаме я 75 гектара тІа культурни даьгІе. ДІадахача шера дика доакъара хьувкъам чуийцар цу лаьттара, — йоах Владимир Владимировича. — ХІанз 390 гектара тІа дІаювш да тхо доакъара лаьрхІа хьажкІаш. ХьалхагІа макха а бьккхе, лаьтта хьаьндара удобрени а тессе, дІаюв уж. Из болх кьычарел дикагІа кхоачашбу механизатораша Попов Александра, Саганов Николая, Черников Владимира. ХІара дийнахьа норма 10 гектар йолаш, 20 гектарега кхоачаю цар дІаюв культураш.

Укх бригаде вІашагІъелла я хьажкІаш доакъара кхеергйола звено. 240 гектара тІа кургьи из культура, хІаьта 150 гектара тІа — ксапа дІайийна горох.

Тхо кьамаьл деш латташ хьагучайоал механизатора Масев Александра лелаю трактор. Цунна тІехьайийза сеялка я. Жуков Александр ва цунга хьожаш. Тхона гаьна йоаццаш сецар из.

— Оаха социалистически декхар тІаийцад укх шера хІара гектара тІара 150 центнер моша доакъар даккха. 71 гектара тІа я дІайийна дукхача шерашка тІаювта баьцаш. Цхьа хьувкъам чуийцаб цигара. ХІара гектаро еннай 120 центнер буц.

...Со цигара водача хана малх чубузаш латтар. Хургболча хьувкъама тешшаме лард йоллаш низ ца кхо беш къахьегаш бар колхозахой дерригача кхашка, цар шоай социалистически декхараш дика кхоачашдергхиларах шеко яц аьпна хет.

А. САГОВ, тха соб. корр.

ЛаьгІлац кхашкара балхаш

Боккха ба тха боахам. Ставропольски крайцеи Дагестанацеи доазув долаш укх колхоза лаьтташ, хІаьта дерригаш а 51 эзар гектар да уж. ХІара шера 14,5 эзар гектара тІа тайп-тайпара культураш дІаюв оаха. Ножаш бурунии даьгІенаш я. Шера боахамо пайда бу 2800 эзар сома, хІаьта соахка 700 эзар сома цІена пайда бир.

Доккхийо бехктокхамех декхараш латт укх шера кхаш леладерашта хьалхашка. Цар дош деннад 11670 тонн ялат чуэца, 175 тонн баьцадавраши 2100 тонн харбазаши кхее, 23 эзар тонн силос, 8250 тонн йол Іалашъе, 600 тонн баьцций витаминни хьоар кийчде.

ЛаьрхІар кхоачашдара колхозаша кхедергда укх шера гурахьа дІадийна 1190 гектара тІа ялат, 300 гектара тІа горох, 300 — кен, 400 — ялатая 1700 — силосан хьажкІаш, кхыйола культураш. Цул соагІа боахаме я 773 гектара тІа дукхача шерашка тІаюнла тайп-тайпара баьцаш.

Ма хулла дукхагІа хьувкъам кхебар духьа йоагІа йоахко йир уж культураш дІаюаш. Масала, гурахьа дув ялат. Кхай картограммашка хьежжа, дукхагІа езача дукхагІа а кхоечийташ, минеральни удобренешца хьаьндаьча, агротехника бокъонашта дІадеххача тайпара аьха дика кийчдаьча лаьтта шийн хаипахьа дІадийра из. ДукхагІа дола фу цхьоалагІча классах дар. Иштта дика дІайийра бІаьсти юв культураш а.

Яьча йоакхонга хьежна низ болаш тІадаьнад ялат. Іайи бІаьстан юхьеи минеральни удобренешца шозза подкормка яьй цунна, хІаьта цунна ха йоаццаш гербицидашца оасар дир. ХІара гектара тІара кІезигагІа доале а 20 центнер ялат даргда, хІаьта тха план 17 центнер мара яц. Бакъда хІаннална даьчох кхоачаьзбаь Іе йиш яц. Кхы а дукха гІунал де дезаргда ялата а бІаьсти дІайийначa культураша а.

Гурахьа дІадийна ялат дерригa а хий дуллаш да. ХІанз пхозлагІа хий тохаш да цунна. Ялата, хІаьта хий дукхача кхыча лаьтташка дІайийначa культураша хий тохаш 14 доІан хьисаве хий детта установка, 10 насосни станци я болх беш. Цига дакъа лоацаш хІара дийнахьа юкъера лаьрхІача 40 сага хул. Дика лоархІабу шоай декхарех механизатораш Баркалов Николай Кириллович, Соломатин Марк Фомич, Зюзин Михаил Степанович, Фирсов Владимир Петрович, Занкин Виктор Федорович. Дийнахьа 12 — 13 сахьата болх беш нормаш 140 — 160 процент кхоачашъю царех хІаране. Дукхазза карара кара тела вымпелаш, ахчан соагІаташ луш белгалбаьхаб уж толамца къахьегарах.

Ялата юа хьажкІаш дІайийна а баьнна, хІанз силоса ярац дІаювш ба механизатораш. Из болх цкъа чакхбаьккха баьннабар уж. Цхьабакъда Іаламо (мукх хьехка) ие дар бахьан долаш юха а бе безаш хилар.

Хьувкъам дукхегІа кхебе биш хулийта дукха торонаш мыьейоалаьй укх шера тха боахаме. Масала, хІана хьалхара пайда эцаш я тха боахаме «нудрет» яха минеральни удобренеш. Іналмахоша даьча тохкамаша хьахекхад цу удобрене хьажкІий хьувкъам дикка лакхбезза.

Дукха хьейбаш да боахаме 50 эзар соагІа устагІа, 2400 бежан, 6 эзар хьакха. Уж доакъарпа Іалашдарах тийша хургья цар лургйола продукци. ХІаьта доакъар кийчде дезараш а кхаш леладераш ба.

Укх девошка люцерна хьакха йолаяй тха механизатораша. ПланагІа лийрхІа хинначул дукхагІа ба чуэца хьувнъам. Оаха лерхІ укх шера дизза ахьакха а хьекха, хІара гектара тІара пхиппха тонн люцерна йол кийчъе. Дагалаттар кхоачашде вІаштІехьдаргдолаш балхаш ду. Иштта, люцерна хьекха мукъадаьннача кхашка буц юха сихагІа дегІаяйтара минеральни удобренеш а товсаш хий дулл.

Ала хІама доацаш дика вІаштІехьдаьхад наьха балха хьалаш ерригача производственни участкашка. Социалистически яхьа итог хІара дийнахьа ю. ДикагІбола болхлой белгалбоах карара кара тела цІе вымпелаш, ахчан соагІаташ луш, цар сийна «молнеш» арахец, боахама правленена хьалхашка къахьегама Сийлен байракх урагІъюгІ. Колхоза керттерча усадьбера гаьнна кхашка къахьегарашта делкъийга бІайха кхача кхухь. Уж балха дІа а юха а заьрхкІа вІаштІехьъяьача машинашца кхувл.

Иштта, балхаш тешшамегІен дикагІйолча агротехнически ханашкеи чакхдахара ерригa уйла тІаяхийта къахьегаш ба укх бІаьстан деношка тха боахама кхаш леладераш.

В. ГОРИН,
Наурски района Ленина цІерагІча колхоза керттера агроном.

ГІишлонхошта делар деза соагІаташ

Селхан город Грознерча театрально - концертни залe вІашагІкхийтар Нохч - ГІалгІай гІишлошъеча управлене гІишлонхой, инженерно-технически болхлой, гІуланхера нах. Уж вІашагІкхийттабар Ерригсоюзни Нохч-ГІалгІай республиканскии социалистически яхье хьалхарча квартале даьхача толамий итогаш йича СССР «Промстрой» Министерстві а гІишлошъечен гІишлон материалии болхлой профсоюза ЦК-а а КПСС Нохч - ГІалгІай обкома, республика Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦІе байракхаш хьоаларца дувзадена.

ГІишлонхой торжественни собрани хьайийлар Нохч-ГІалгІай гІишлошъеча управлене парткома секретара Ю. В. Булаева. Цо къамаьл де дош делар КПСС Нохч-ГІалгІай обкоми секретара М. О. Бузуртанова. Цо къамаьл деш цо белгалдаьккхар Нохч - ГІалгІай гІишлошъеча управлене коллективо укх шера хьалхарча кварталe хоадам боллаш дола къахьегама толамаш даьха хилар. Хьалхарча кварталe гІишлонхоша планал соагІа гІишлон - монтажни балхаш даьд 700 эзар соагІа сома маьха, уж хул соахка цу юкъа даьча гІишлон балхел 300 эзар сома маьха дукхагІа. Ерригача генподрядни гІишлон-монтажни управленей, ПМК коллективаша квартала план толамца кхоачашъярах дувц оратора. Цхьабакъда цо белгалдаьккхар культурно-бытовой объекташ, берий учреждениеш, школаш хьалъелга эсала лелилга.

Шийн къамаьл чакхдаьча М. О. Бузуртанова Нохч-ГІалгІай гІишлошъеча управлене кулгалхошка дІаелар СССР «Промстрой» Министерства, гІишлошъечен гІишлон материалии болхлой профсоюза ЦК, КПСС Нохч - ГІалгІай обкома, республика Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦІе байракхаш.

Нохч - ГІалгІай гІишлошъеча управлене гІишлонхой къахьегама толамий иштта мах барах республика партийни организацена, СССР «Промстрой» Министерствана, профсоюза ЦК-на баркал а оалаш, шоашта карагІдийнарех хьалхашка латтача декхарех, шийслу халонаши кхоатамбоацараши дІалахара де дезарех дийцар управлене начальника Э. Э. Исмаилова. Шоай управлене коллективо цІерагІа цо тешам белар хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдергхиларах.

Иштта шоай коллективаша даьха къахьегама толамаш довзар къамаьлаш дир спец. СМУ-10 такелажника, профсоюза постройкома председателя П. К. Дударовас, УМС парткома секретара А. Н. Цапенкос, СМУ-2 комплексни бригада бригадира, Социалистически Къахьегама Турпала Ш. М. Хаджиева, СМУ-6 начальника В. М. Корольнова.

ГІишлонхошта деза соагІаташ хьоаждара хетаьча торжественни собране дакъа лоацаш хилар КПСС Грозненски горкома хьалхара секретарь Н. И. Семенов, КПСС Нохч - ГІалгІай обкома гІишлон отдела заведующи К. С. Салтаханов, облсовпрофа председатель О. С. Беллев, гІишлошъечен гІишлон материалии болхлой профсоюзи обкома председатель Р. А.-Г. Гойгов.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

РЕСПУБЛИКА ХАЛКЪА ТІАХЬОЖАМХОЙ СОВЕЩАНИ

Селхан КПСС обкома политически дешара ЦІагІа халкъа тІахьожама органий болхлой республикански совещани хилар. «КПСС ЦК ноябрьски (1978 ш.) Пленума решенешка хьежжа 1979 шерен ерригача пятилеткан планашни заданеши кхоачашъяра доаттабу тІахьожам чІоагІбара Нохч-ГІалгІай АССР халкъа тІахьожама органий декхарех» доклад йир парте обкома шоллагІча секретара Л. Д. Магомадова.

Цул тІехьагІа къамаьлаш дир: В. В. Капустинова — халкъа тІахьожама Грозненски городской комитета председатела, А. Н. Воронкино — КПСС Грозненски района хьалхарча секретара, К. А. Борщиговас — Ачхой-Мартана района «Самашкинский» совхоза халкъа тІахьожамхой группа председатела, А. Д. Шерипова — халкъа тІахьожама Шалински районни комитета председатела, Н. А. Щербина — «Грознефтеоргсинтез» объединене парткома секретара, А. И. Терняхиева — халкъа тІахьожама Назрановски районни комитета председатела, Г. К. Веденко — «Красный молот» завода директора, Р. А. Салимовас — халкъа тІахьожама Нохч-ГІалгІай республикански комитета председатела, Г. Х. Эльмурзаева — ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара, кхычар.

Совещане дакъа лоацаш бар халкъа тІахьожами РСФСР комитета председатела заместитель Ю. А. Кравченко, НГІАССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель Х. Х. Вокае, Министрий Совета председатель М. А. Керимов, парте обкома секретарь М. О. Бузуртанов.

ТолашагІболча республика халкъа тІахьожамхошта наьхе соагІаташ делар.

КЪАЬСТ-КЪАЬСТАЧА ХОРЖАМИЙ ОКРУГАШКА ГЮЛЛА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТЕ ХОРЖАМАШ ДАРА ЙОЛЧА ОКРУЖНОЙ ХОРЖАМИЙ КОМИССЕШКА

«Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совете хоржамаш дарах» долча Нохч-ГІалгІай АССР Закона 39 статьяга хьежжа окружной хоржамий комиссеша Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совете депутаталла кандидаташ оттабарах къахьегача коллективаша хьачудешача собраней протоколашкеи йоагІийоагІача хоржамий округашка гІолла баллатироваться де раьза хиларах кандидатиша еннача заявленешкеи хьажа а хьежа Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета депутаталла кандидаташ дІаяздаьб:

№ 7 йолча «Краснополотовский» хоржамий округе гІолла

Умалатова Сажи Зайндиновна, 1953 шера яь, «Красный молот» завода электросварщица, КПСС член, город Грозне яха, «Красный молот» завода болхлой, инженерно-технически болхлойи гІулакхерча наьхен коллективо оттаяьр.

№ 49 йолча Нефтекийски хоржамий округе гІолла

Тацитов Александр Иванович, 1931 шера ваь, КПСС Нохч-ГІалгІай обкома пропаганди агитацеи отдела заведующи, КПСС член, город Грозне ваха, «Старогрознефть» мехкдаьттеи гази йоахача управлене болхлой, инженерно-технически болхлойи гІулакхерча наьхен коллективо оттаваьр.

№ 72 йолча Староатагински хоржамий округе гІолла

Эльмурзаев Герсолт Хасанович, — 1947 шера ваь, ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома хьалхара секретарь, КПСС член, город Грозне ваха, Грозненски района «Атагинский» совхоза болхлойи гІулакхерча наьхен коллективо оттаваьр.

№ 127 йолча Орджоникидзевски хоржамий округе гІолла

Шуть Леонид Афанасьевич, 1932 шера ваь, Нохч-ГІалгІай АССР чурча гІулакхий министр, КПСС член, город Грозне ваха, Сунженски района «Победа» яхача колхоза колхозахой коллективо оттаваьр.

6—10 МАЕ РЕСПУБЛИКЕРЧА ШУРИЙ ФЕРМАШКА БАЬЧА БАЛХА ХЬОКХАМАШ

Районаш	1978 ш.	Дийнахьа цхьан Іаттагара йоаккхо шура (кг) 1979 ш.: хьалхарча пхе дийнахьа	шоллагІча пхе дийнахьа	Тьанность (процент)	ДІаяьнай ...
Наурски	8,5	9,1	9,3	87	48
Шелковской	8,3	8,4	9,0	85	43
Грозненски	7,5	7,5	7,8	84	38
Гудермесски	7,1	7,6	7,6	89	70
Сунженски	6,8	6,8	7,1	82	49
Надтеречни	6,9	6,8	6,9	86	38
Назрановски	5,2	6,3	6,8	84	53
Шалински	8,2	6,6	6,8	83	35
Малгобекски	6,2	6,7	6,7	87	32
Ачхой-Мартановски	5,6	6,6	6,5	86	43
Урус-Мартановски	6,2	5,8	6,0	91	76
Республике гІолла	7,1	7,2	7,5	85	46

ПОЛИТИЧЕСКИ ЭКОНОМИЧЕСКИ ДЕШАРА ИТОГОВИ ЗАНЯТЕШКАРА

Дика чакхъяьлар занятеш

Вай мехкарча къахьегамхоштта коммунистически кхетам балара доархӀамечарех цхьа форма я коммунистически парте боадарашеи марксизма-ленинизма лардий лоле дешар. Укх денош итогови занятеш хул партийни, комсомольски, экономически дешара системе.

Дика кийчбенна, хьалхе язъь кийчъьача рефераташца шоай итогови занятешка баьхар Наурски района «Авангард» яхача совхозерча марксизма-ленинизма лардий школа ладувгӀараш. Укхаза пропагандисталла болх беш ва цу боахама директор М. Г. Брошкин.

Пропагандистоя балха йоккха опыт йолаш вола Михаил Григорьевич лаьрххӀа кийчлу занятешка, лерттӀа пайда эц темаца юкъеяхаш йолча хьокхама пособех, справочни литературах, марксизма-ленинизма юххьанцарча источникех, дешара материалех, на хьаьхьалца юкъ вай республика, района, шоай коллектива хьалхашка латтача декхарашца, КПСС ЦК июльски ноябрьски (1978 ш.) Пленуми соцамашца, юрта боахам дегӀабоалабара дешаща дувцадена КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаьрхехьарча Совета Президиума Председателя новкъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьлашца.

Шоай боахама къахьегама гӀулакхех масалаш а вахьлаш, къамаьлаш дир ладувгӀараша совхоза болхлой комитета председателя Бибаев Абе, культура Цӏен директора Сизов Владимира, агронома Умаров Умара, комсаш лелаеча бригада бригадира Иванова Валентинас, кхы дукхачар.

Совхоза коллективо шерагара шерага лакхду ший производственни хьоахамаш. Укхаза цхьа барт бола девал сатта цхьена къахьегаш ба вай мехка дуккхача къамех бола нах.

Коммунистий, комсомольций, парте боацарий дешара гӀулакхех долча дешашка хан-хеннахьа ладувгӀар совхоза партийни организаце (секретарь Г. П. Олейников). Цул совгӀа, цар дешар тоадара цахаддаш ешаш дола литература, диафильмаш, гойтара пособеш лоаттайора партийни организаце.

Толамца кхоачашйир дешара план, дукхагӀбола ладувгӀараш шо-шоай участкашка агитаторалла, политинформаторалла болх беш ба. Шоаш Ӏомаеш йола материал дика кхетаеш болга, тӀадоагӀача дешара шера КПСС политика актуальни дешаех занятеш хилар довлга хьахьекхар къамаьлаш даьча берригача ладувгӀараща.

А. ТУТАЕВ,
КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома инструктор.

Боахама экономика тоае лерхӀ

«Назрановский» совхозе дукха ха йоацаш политически экономически дешара итогови занятеш чакхъяьлар.

Дика хӀама кархӀа доагӀа укхаза къахьегачарех 77 процент бараш е, воштта аьлча, 316 саг цу дешара юкъеозийта цар партийни организаце вӀештӀехьдаьнка хилар.

Экономически дешара школашка а теоретически семинаре а керттера тӀеххьара занятеш белгалдаьча цхьан дийнахьа чакхъяьлар укхаза.

Со хилар «КулгӀалхочул къахьегам» яха тема Ӏомаьча теоретически семинарьи итогови заняте. Цига дешараш (берригаш а 20 ладувгӀархо) берригаш хӀана бац аьнарш совхоза кулгалду болхлой бар. ХӀаьта дешара боарамга диллача лакхера лаьрххӀа юкъерея образовани йолаш ба уж.

Дешара шу дӀадолалуш хиннa пропагандист кхыча балха тӀа хьожаварца занятеш хиннар дублер вола совхоза керттера агроном Гедиев Яхьяца Ахьмад вар.

Итогова заняте дакъа лоацаш хиннача 15 сагах ийсне рефераташ кийчъьяр. Шоаш цига даь къамаьлаш балка гӀулакхеца, вахарца дуваш дара цар.

Иштта, «Парте экономически стратеги» яха доаш доалхаш хиннача совхоза отделене управляющий вов. Бекмурзиева белгалдаьккхар юрта боахама цхьайола керттера продукци йоккхара планаш боахамо дӀадахача шера кхоачаш ца еш йисар юртбоахама техникана ханнаьха ремонт ца яр, тӀехьа кхачача хьажкӀийи гидуаргийи фу дӀадер бахьан долаш кийсдена хилар. Цунга хьежжа пачхьалкхенна доккха пе а деш чакхдаьккхар соахнара шу тха боахама коллективо, аьлар цо.

Цу тайпара хьал укх шера ца хилийтара цхьа бутт хьалха лаьтта аьха даьккхар. Хьалхе дӀаде кийчдир сиха гӀа хьакулача хьажкӀийи гидуаргийи фу.

Чуоттадаь хьайбаш кхоабача бригада кулгалхочо ива. Аушева ший къамаьл керттерча даькъе хьайбай боахаме латтача хьала хетадьдар. Чакхдаьннача Ӏана лаьрхӀа боахаме кхоачам болаш доакъар Ӏалаш ца дарех доагӀаш дола дозал тӀа ца кхеташ дисар хьайбаш, цудухьа дулх докхара даькъе пачхьалкхенна хьалхашкара ший декхар кхоачашдаьзир боахамо. Ӏа мел шийлен дӀаьхен хуле а хьайбашта тоъал доакъар Ӏалашде деза вай укх аьхка, аьлар нов. Аушева.

Къамаьлаш даьча массане дог лазаца сагото еши дувцар шоай балха тӀа нийсделача кхоачамбоацарех, уж дӀадахара наькъаш белгалдоахар. Бухсоцаш къамаьл даьча пропагандиста шера семинаре баьча балха итог йир, мела моттигаш, ледарловаш ларааш белгалбаьхар, кердача дешара шера кийчо яра декхараш хьалхашка оттадир.

Заняти чакхйоаккхача цхьадола кхоачамбоацараш а нийсделар. КӀезига пайда ийбу гойтара пособехи пропаганда техничесни средствех. ВӀаргчача шера занятеш чакхъяьхай аӀамигача, готтача директора кабинете. ХӀаьта итогови заняти йиллача ханал 15 минут тӀехьа дӀайолаелар.

М. ХОЛОХОЕВ,
КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома политпросвещени Цӏен консультант.

Берригаш а юкъеоза политдешара

Шелковской районерча Червленски чхьагӀар доакхача заводе къахьегаш 360 саг ва. Царех 131 партийни экономически дешара системе дешаш ва. Цул совгӀа 39 саг болх беча кагирхой школашка, заочно вузашкеи техникумашкеи шоай дешара боарам лакхбеш ва.

Укхаза хиннача итогови занята йийцар «СССР керда Конституци» яха тема.

ВӀашта кхо шу да укхаза цу завода керттера винодел Калоев Аббаса Мурад пропагандист вола. ХӀаьта хӀанз цо кулгалду шоллагӀча шерарча марксизма-ленинизма лардий школана. Партийни организаце шийна тӀадилла деккар тешшаме кхоачашдеш волча цо хьахьекхад ше тӀехдика дийша, пропагандистеки гоазал ди тӀехьа лакхъе чӀоагӀа лоаш вола саг хилар. Цунна тешал ду бӀарчача шера цо делаьдаьча дневнико, Ӏомаьча ерригата темаех йолча конспекташа.

Школе дешача 16 сагах итогови занятин еш тӀаьар 13, хӀаьта кхоъ командировке хилараа воацаш вар.

Юххьанца къамаьл даьча пропагандиста белгалдаьккхар, политически, экономически дешаро ладувгӀараштa балха тӀа, вахаре хьалхашка уттаду деккараш кхоачашдара чӀоагӀа гӀо деш хилар, хӀаьта из къаьстта ала доагӀа шоай коллективашка политинформаторийи агитаторийи деккараш кхоачашдеш болча царех цхьаберех.

ЛадувгӀараша шоаш кхалхе а кийчъяь рефераташ ешаи, цар ца довшхаш дитача цхьадолча дешаех лаьца пропагандиста тӀатохараш деш чакхъяьлар цхьан сахьатеи ах сахьатаи хинна из заняти. Из шоаш деча хана ладувгӀараша шерра пайда ийцар шортта пропагандиста гa йолаш йолча диограммаех.

Цу дерригне а йиш хилийтар шоаш шера Ӏомаь курс ладувгӀараш кхетаеш болга хьахьокха. ХӀаьта а, белгал ца даьккхача даргӀац, ладувгӀараша теори шоай балха практикаца кӀезига ювзаш хиннилга, цу даькъе кхийла масалаш дукха ца хилар. Иштта кхоачамбоацар лархӀа доагӀа коллективе политически экономически дешара юкъе ца оза кхы а дикка нах хилар. Дешара ерригача формашка чулаьцараш 47 процент мара бац цига.

Х. МУСИЕВ.

Пятилетка дьълагӀча шера хӀара бетта плани тӀайца социалистически деккараша тӀеххоачашдеш хьайоагӀа «Чечинтобувьбыт» яха производственни объединене шоллагӀча цеха коллектив. Бовь бетта план ханал хьалха кхоачаш а я, планал совгӀа цо кийчбир эзарал совий мах кога гӀирс. Цеке хьабеш бола кога гӀирс дикен тӀехдиннен мара а бац. Иштта болх вӀаштӀехьбаккхара дукха къахьийтад цеха мастера Дулаев Зайнде, мастера-контролера Гиреев Гирихана, кхычар.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьаре аьттехьа) хьабаьча кога гӀирсага хьожаш ба мастер З. Дулаеви мастер-контролер Г. Гиреевн.

И. ПЛИЕВА сурт.

ТӀЕМ ТӀА САННА БАЛХА А

Барайтта шу мара даланза зӀаммига саг волаш тӀем тӀа вахар Ӏалхан-Калерча школа хьехархо, комсомольски организаце секретарь Хатуев Ӏабдула. ТӀом дӀаболабеннача хана кавалерийски полке вар из. Цигара военни училище вахийтар. Артиллерийски минометно-гвардейски полкаца моастагӀа эша а веш Бранденбурге чаккхбаьккхар цо тӀом. БӀухошта юкъе а белгала вар Ӏабдула. Из коммунистий мутӀарашка дӀанийцавар, хӀаьта массаза хьалхарчарца а вар. Цкъа санна дукхаза а тӀема совгӀаташ а луш, баркалаш аьхар цунна.

Хатуев Ӏабдула хӀанз комбината ИТР аппарате болх беш ва. Цо массаза а шийтара хьокхам лу кхаза вола шийх участка да шо хиларга хьежжа. ХӀаьта коллективо лоархӀаш сий деши ва из.

ВӀашт эзараш советски нах сацаш 1941-ча шора вай Даьхе лорае эскаре вахар Эзерханов Аду а. Из нийсвелар Чапаева цӀерагӀча 235-ча артиллерийски полке.

Украина... Смерачаша лелхийтача лаьттах доагазен молхан хьак йоагӀар. Салтий сихен вӀашш къамаьл доацаш болхар йохахьча эдашешта гонахьа гӀолла меллашка тӀа а боахаш. Кхераме тӀема байса баьден Ӏинад йоацаш яр. Эзерханов юкъе вола отряд дӀайодача оагӀорахьа вагтахьа лоаца пулемета тата хозар, юкъ-юкъе немций ракетий сердал а яр йоалаш.

Цхьа ха яьлча сигнал елар атаке баха. Мичахьа ба ца хоаш дӀабаьлар хинна кхерам. Духхьал цхьа лоӀам бар массане а: дӀахьалхашкахьа баха. Цигтача хала човнаш а хинна госпитале вихьар Аду. Ший кхетам чура а вувлаш цунна духьала уттар моастагӀий бирса сибаташ, атаке хинна кӀури ален. Дукха ха аьнкхар цо госпитале. ТӀаккха шийна дукха езача колхозе юха а балха вера. ХӀанз шийгара хьокхам луш ДСП цехе слесаралла болх беш ва Эзерханов Аду.

ТӀема беррига а ветеранаш комбината къахьегамхошца цхьана шоай къахьегама толамашца Котапон цӀейна наггъабаьхкаб.

Я. ЦУКВ.

КЪАХЬЕГАМА дисциплина чӀоагӀъяра

СССР Конституце хӀара советски сага бокъо лу шийна еза профессеи хьахарка а болх бе а. Цунга хьежжа хӀаране декхар да ше дог раьза волаш хьелаьца гӀулакх кӀена, хьинар кхо ца деш, дизза чакхдаккха. Болх лерттӀа белга хьадех къахьегамах лаьца долча советски законодательства а предприяте уттадеча коллективни договорашa а. СССР-ея союзни республикайн Керттерча Закона тӀа белгалдовкх болхлойн гӀулакхера нахк къахьегама овсарле лакхъеши къахьегама дисциплина чӀоагӀъеши хила дехкарийла болга. ХӀаьта къахьегама дисциплина телхаеш бараш бехктокхаме оза бокъо а лу учреждений е предприятей администрацена. Бакъда, цу гӀулакха керттера дар социалистически яхь шерагӀа йоаржаежа, балха тӀера болаш, къахьегама дисциплина телхвергйоаца лакха сакхетам бола нах хьалкхебелга да.

Из лоархӀаме гӀулакх тӀедуж профсоюзни организацешта. Партийни организаце кулгал а деш комсомольцашца вийхха болх беча профсоюзни организаце дикагӀа вӀаштӀехьдаргда къахьегама коллективе кхетама болх бе.

Къахьегама дисциплина чӀоагӀъяра цхьа лостам хинна Ӏац. Из болх комплексагӀа бе безаш ба. Из кхета а деш Наьсарерча «Электроинструмент» яхача завода профсоюзни организаце администрацеца цхьана тоха дисциплина телхаю бахьанаш. Бахьанашка хьежже мероприятеш а уттаю. Мероприятей керттера чулоацам — шийна хьалхашка латта декхараш дизза кхоачашде могаргдола, барт тайна коллектив хьалкхеелга.

Цу гӀулакха оаха беш бола болх шиъ даькъа бекъа могаргба. Цхьа дакъа: къахьегама дисциплина телха ца йитара чакхйоах профилактически мероприятеш, хӀаьта шоллагӀа дола дакъа — коллективо яхар де ца тугар бехктокхаме оза. Харцахьваьккхар оаха кувц собране, новкъостий суде. Цхьайолча хана премив ца луш вут, кхоӀтлагӀа дола алаш лац, тӀехьавоаках квартира яара аргӀана.

Бакъда, къахьегама дисциплина телха ца йитара тха заводе терках дукхагӀа гӀаухийт профилактически мероприятеш чакхъяхара. Тхоай ма хулла шерагӀа йоаржае гӀерт тхо социалистически яхь балхаца коммунистически отношенеш хургйола болами. Сий а деш лоархӀ оаха балха хьалха латтараш, ветеранаш. Социалистически яхьа итогашка хьожача хана пайда а эзаш юкъеяхуал материальни а моральни а стимулаш. Къахьегама коллективе дӀайоазайт оаха юридически знанеш, айбу культурно-сердалон болх. Итогаш ета хана массаза лоархӀ цехашка чакхъяьннача квартале е шера къахьегама дисциплина телхаеш моттигаш хиннай е хиннац.

Профсоюза заводской комитета заседанеш а еш ладувгӀ цехий начальникаша, комитетий председателаша шоай коллективашка къахьегама дисциплина мишта латт дувцачунга. Иштта, укх шера январь бетта завкома заседане дийцар литейно-прессовик (нач. М. О. Костоева) сборочник (нач. Б. А. Точиев) цехашка къахьегама дисциплина гӀулакх мишта латт. Цехашка дола кхоачамбоацараш дӀадоахаргдолаш мероприятеш а оттайир. Цул тӀехьагӀа, хоа а луш, кӀезигъелар прогулаш, чӀоагӀъелар къахьегама дисциплина.

Къахьегама дисциплина чӀоагӀъяра дика новкъостал ду новкъостий судаша. Уж заводе йиъ я.

Заводе нийслу цхьабола болхлой мелла балха ухаш моттигаш. Масала, малара тӀера вар Я. Цуров. Из кастаста мелла балха вай бӀаргагора. Цеха начальника, цехкома мелла чӀоагӀа аьлча а гӀулакх хилацар. Юткера а цун дош новкъостий суде дувца дезача эттар. Суда председателя В. Веданкева, новкъосташа хоадам болаш хьадийхар Цуровгара къахьегама дисциплина телха ца елга. ТӀеххьарча хана тоа а вела, шийга яххар а деш. Бакъха бела боацаш хьаьоагӀа из. Новкъостий судаша къахьегама дисциплина чӀоагӀъяра дикка новкъостал даь дукха масалаш кхувла йиш яр укхаза. Иштта, новкъостий судашка дийшад Хадаева, Ганиева, Оздоева, кхычар дешаш.

Балха тӀехьабусараш е вӀалла балха хьа ца ухараш «Къахьегама дисциплина телхаераштa эхь да» яхача стенда тӀа цар цӀераш язйий хьахьокх оаха.

Къахьегама дисциплина чӀоагӀъяра профсоюзни организаци раьза а йолаш уттаю мероприятеш завода директора чӀоагӀъю. Цу мероприятешка хьежжа, хӀара бетта хьалхарча оӀаьраска дийшахьа, ерригача цехийи отделийи начальникаш вӀашагӀтехе совещани ю. Цига дувц къахьегама дисциплина чӀоагӀъяра дешаш, из телхаеш вар бехктокхаме оз.

«ХӀара минута цӀенхаштта лоархӀам бе» яха девиза а йолаш болх вӀаштӀехьбаккха гӀерт тхо заводе. ХӀаранега дӀахайт оаха къахьегама дисциплина чӀоагӀа хилалза аргйоацилга, из телхаеш волчуаца къовсам хургболга.

А. МАРТАЗАНОВ,
Ахриев ГӀапура цӀерагӀча «Электроинструмент» завода профсоюза комитета председатель.

ДИКАЛ ЛАКХА ЙОЛА ПРОДУКЦИ

ХӀара ГОСТ-ага хьежже ба боахамашкара пачхьалкхено эдача продукцега дӀебода мах. Бакъдар аьлча, продукце дикал лакхагӀа йолча боахамашта лакхагӀа тел из. Цул совгӀа, Ӏалазаклиматически хьалаш цхьатара доацача мехка бе-бeча районашка цхьатарра рча продукце махкаш а бе-бе хул. Цу тайпара, дикагӀа йола продукци дукхагӀа язара дерригача боахамий бехам тӀабахийта гӀерт пачхьалкхе.

Масала, 1979 шера лиирe денз керда, хьалхагӀа кийчарея дукха а лакхагӀа дола закупочни махкаш оттадаьд цӀенача шурийна, чилла бурлагаеита, тхьамкийна, тхана, бохьадаараштa. Цхьабакъда, цунна дувцадена хаттар отта тарлу: тӀаккха продукци яккхарга дӀадодар а дукхагӀа хул-ий?

Из дукхагӀа хулаш моттигаш атта нийслац. Цхьабакъда, нагахьа санна нийслой а, дика продукци махкахьа йоккхарах хьатӀадоагӀачул кӀезигагӀа хул из. Цу тайпара, продукци дикагӀа хилча, боахама совнагӀа хьатӀабоагӀа пайда дукхагӀа хул.

Юрта боахаме йоаккхаш йолча продукце дикал хаддаьза лакхъяр къаьстта лоархӀаме да. Цул цхьадола масалаш ераш да: нагахьа санна мехка чудахьача кӀиш белои духхьал цхьа процент алсамъьккхача, 120 эзар тони гарта алсамйоал растительни белок, хӀаьта из тоъаргъа бӀарччача шера 3 миллион еагӀа сег кхаба. Шекара свекла пара нормал цхьа процент совъяьккхача, кхера 700 эзар тони дукхагӀа доал. Иштта да вай мехк бӀарчча хьайцача. ТӀаккха тха районе мишта да?

Совхоза районо юкъера хьоанал 3,6 процент а йолаш, 5215 тони шура ехар пачхьалкхенга. Нагахьа санна боахамаша шурийдара хьоанал кхьшеттел яттлагӀа даьча дукхагӀа хилийта хиаре, совнагӀа 6—7 тони кхалха бакъха йиш хургъяр.

Хьалхарча квартале пачхьалкхенга шура йоккхара план тӀеххоачашъяьй районе хьайбаш леладераша. Хьоанал 3,5 процент а йолаш махкаха яьккхар 1229 тони продукци. Нагахьа санна боахамаша 3,7 процент хьоанал а йолаш из дӀаснналаре, «Восточный» совхоза оттаьь задани мехсел хургбар ца хьокхаш, хӀаьта иштта совнагӀа 4—5 тони налха балкха а йиш хургъяр.

Шурий дикала цхьа оагӀув я цун хьоанал. Цхьабакъда кхы тайпа оагӀош а я цун — сортность.

Совхоза района боахамаша пачхьалкхенга ехар цхьоалагӀча сортах 52, шоллагӀча сортах — 46,5, сортах йоацаш 1,5 процент шура. ТӀаккха шурий хьоанал лоха хиларех хьатӀа ца доагӀаш дайна ахча 115 эзар сом, сортность лоха хиларех дайнар 36,4 эзар сом хилар.

Керттерча даькъе шура доаттаераш — «Гудермесский», «Терек», «Дружба» яхача совхозаша — лоахача сортех йола шура йоал укх 5 шера шурий блокаш ца хилари шурий компленсаш хьалхьа ца яхари бахьан долаш.

Тарлуш дац балхаш да боахамашца деш. Фермийн цар территорейи санитарни хьал тоадаьд. Базза кхоачам бу спецбарзкъашца, мӀад йоахачен дезинфеции ечен средствашца. ХӀаьта а, типовни [illegible] оборудовани цар чу ца хиларал укх шера хьалхарча квартале фермашкара болх телха лийнаб.

Республика юрта боахама министерства а, «Чеченингушмолпро» объединене а шоай де дезар лархӀа, чакхдаьккхаш шурий компленсаши блокаши хьальаь яхара.

Юртбоахама производства моллагӀча участке болх беш волча хӀара денна, шаьра бӀаргагу. Ӏилма-технически прогресса моргӀаьдакъ нераш производствана юкъеяхьаш хилча мара продукце дикал лакхъе йиш йоацилга. Производствана механизаци, химизаци, мелиораци еш ца хилча, цӀенханна дӀабохьалургбац продукце дикал тоалра болх.

И. ЛЮТКРОВ,
Гудермесски района юртбоахама продуктай хӀарен цар дикален дешаша вола Пачхьалкхехи инспектор.

Вай заманхо

ДОАГӀАШ ДУ СИЙ

ӀуйрийнаНохч-ГӀалгӀай транспортни управленена чуйоагӀача автоколонна 1572 коа нах гӀеттача санна хул. Араволаш хул маршруташка, организацей заказагӀа йолха тайп-тайпарча маршрут бола автобусаш. Автоколонна кулгалхоштa эттара бехктокхамегӀа йола ха я из.

— Мишта вай гӀулакхаш тахан! — хетт цар дежурни диспетчерга.

— ХӀанз укх саьхате районагӀа е заказагӀа арвала езача автобусех дукхагӀъараш аравенай, — шоп ду цо.

Коа латтача цхьан-шин автобуса тӀаводе юкъерча дегӀара, йиза безаме юкъ йола саг. Из ва Мальсагов Махьмада Борис. Царна эшаш доле гӀо-новкъостал дайта, сиха балха арабоалийт цо автобусий шофераш. Партийни организаце секретарь, бешха-дика организатор, тешаме новкъост хиларех тарра водителашна чӀоагӀа лоархӀаш ва Махьмада Борис.

ХӀаранегара доагӀаш дар хьадахаш, нахьа оамал дика йовзаш, хоаставо везар хоастеваш, шоаш болаш хиларех коллективе сий даьннад цун. Шийна тӀалатта бехктокхам дика кхетабеча Махьмада Бориса шийна эз кхоачар ду коллектива болх тоабарь. ХӀара Ӏуйрийна хулача петиминутка, производственни совещанешка, партийни болхлой юкъерчен собранешка, партбюро заседанешка дувца уттаду лоархӀамагӀдола дешаш.

ДӀадахача шера автобоахама хиннача партийни собранешка дийцар къахьегама дисциплинe, коллектива беш бола кхетама болх, дӀа-юза кхуалача пассажираштa гӀулакх дола, дукхача нахе самоӀача адкан земалаь автобусаш рейсашка араюлилга тоадара коммунисташен ерригача коллективон де дезарех дола дешаш. Партбюро заседанешка хьадийтӀар цхьоалагӀчен шоллагӀчен автоотрядаша тӀайца декхараш кхоачашдерах, ловмашкарча районашка автобусаш лелилга тоадарах, гараж-филиала коллективо, профсоюза местнома беча балхах дола дешаш. Автоколонна партийни организаце секретара Махьмада Бориса болх бу коммунистех активистех, социалистически яхье хьалтайпаттарех кор-гӀортолга а еш.

Из керта латтача партийни организаце болх белгал а боаккхаш, партбюрона дукха совгӀаташ тийннад КПСС Старопромысловски райкомо. Масала, укх шера хиннача СССР Лаьрхехьарча Совета кертанашта дика кийчо ярн, уж политически лакхача боарама чакхдаккхар парте райкомо Сийлен грамотa агар парторганизацена. Цу тайпара совгӀатех кхы дукха а масалаш доаладе йиш я.

ДӀадахача шерашка тӀехьа юсаш ер автоколонна коллектив. Махьмада Борис партийни организацене керта эттача укх шин-кхаь шера предприятe коллектив дерригача технико-экономически хьокхамашта плани тӀайца декхараш тоамца кхоачашдеш хьайоагӀа. Цул керттердар да партбюрос, предприятена керта латтараша хӀара коммунистагара, болхлохунгара дакха доагӀар дизза хьадеккар, хьалханшка латта декхараш толамца кхоачашдайтара царна а ишттa латтача ерригача коллективa а тӀалатте бехктокхам вӀ а бь, болх тоабара уж оарцагӀбека.

— ХӀаьтта кхуаш воагӀаш зӀамига саг волча хана дӀабоалебе бийзар са къахьегама никъ, — йоах Борис. — Пенсионер волаш дан могаш йоацаш нанеи яр. Ялхайтта шу даьнна со мара болх бутургболаш цхьанкха саг вацар тха дезала. Столяра гоазал кера а арзаль, 1946 шера къахьега волавелар со. Цхьабакъда, Сийлехь-боккха Даймехкa тӀом чакхбаьннача тӀехьарча шерашкa наькъашке гӀолла лела йола вийнача машенаш бӀаргаш хьестар са, царца бола безам дангара денга совбоалар.

Шийна дагадоалаш дар кхоачашдир цо 1950 шера. Шоферий курсаш дикен тӀехдикен чекх а яьха, Киргизски ССР город Фрунзе кхоалагӀча класса шофер волаш болх бе волавелар из. Шераш сиха дӀаухар, цунца цхьана кхоргагӀа йоазар водителe гоазал. ТӀа-тӀа дукхагӀа безалора Бориса шийна къахьегама никъ. 1956 шера Украински ССР город Бердянскерча машиностроительни техникуме деша отта вода из. Конкурсаг чекх ца воалаш вус. ХӀаьта а воалазар зӀамига саг. Цигарча машиностроитeльча заводе балха вода Борис. Цига шин шера болх баьчул тӀехьагӀа Грозне вала воагӀа. Цу хана денз цу автоколонна къахьегаш хьалсагӀа.

Юххьанца денз дика производственни хиларца белгалвьлар Борис. Предприятe комсомольцаша шоай секретарелла хорж из. Комсомольцашта, кагирхошта юкъе дукха кхетама болх бу цо. Яхье хьалхе латтача цо иштта къахьегара оарцагӀбоахар предприятера беррига кагирхой. Бориса доаш телемаши кагирхошта юкъе цо беш бола болх ца зуваш бисанзар. 1964 шера парте членалла дӀаэц из автоколонна коммунисташа. Цу сий доача цӀеро шийна тӀадожадар дар дика кхетадора къонача коммуниста. Дукхьал оасаре къахьийга ца Ӏеш, общественни балха тӀа а хьнаре дакъа ловцар Бориса. Цкъа санна массехказа керда хиннa профсоюза местнома председателалла, Грозненски горсоветеи Старопромысловски райсоветеи депутаталла, дукха хибржа районни городскойи партийни конференце делегаталла. 1966 шера денз парте Старопромысловски райкома члена дентарш кхоачашдеш ва из.

Дукхача участкашка хьежаваьа коммунист, цхьабакъда, шийна бенна тешаш цо боабаь цхьа моттиг нийсъенав. 1973 шера автоколонне йоакхагӀа хилагӀа йолча бригадена керте оттавир йоккха балка опыт йолаш, къахьегам дика вӀештӀехьбайкха хоаш, цу бригадерча водителий оамалаш дика йовзаш вола коммунист Мальсагов. Укхаза а шийх бенна тешам боабензар цо. Из керте латтача кхоъ шера яьхе хьалхе латташ хьаьра цун бригада. Цул тӀехьагӀа Махьмада Борис цхьоалагӀча автоотрядана кулгалде хьожаву. Укхаза а лоаццача хана тоабир цо шо керте эттача коллектива болх.

Предприяте партийни организаце кулгалхочун шийгара хьа а лаьца хӀама деш оамалиц. Керда дӀадолалде шийна дагадехача хӀамах дагаьол из автобоахама кулгалхоща, профсоюза местнома председателаца, къонача коммунистаща, къахьегама ветеранаща. Цудухьа гӀалат вьаина цӀийбала эзаш моттиг нийслац. Керта бохабу малараш малачарна духьала вӀашагӀъелачa профилакторе совета, пачхьалкхен плани тӀайца декхараш мишта кхоачашду яха дешаш дувцача бригадирий совета дукха новкъостал ду парторганизаце кулгалхочо. Хьехамчий совет автобоахама вӀашагӀйоаллара гӀулакх эггара хьалха хьаллоьцар партийни организаце.

— Дукха ба тхо доача кагирхошта тӀечӀоагӀ а бь шоай декхараш цӀенен дизза кхоачашдеш бола хьехамчаш, — йоах Махьмада Борис. Масала, царех ва № 1 йолча водителий бригада бригадир, Грозненски горсовета депутат Кадырмагомаев Дени, Къахьегама ЦӀеча Байракха орден лелаю водитель Сапралиев Ахьмад, шофер Акопов Виктор, кхы дукха бераш.

ХалагӀчан бехктокхамагӀчен участкашка, социалистически яхье — массанехьа а хьалха латташ бераш коммунистецба. Цар оарцагӀбоах шоллата лелла латта новкъостий. Иштта болх барах дурчох шоаза яхье хьалхаре моттиг а йоакхаш республикански Сийлен улгаг тӀа яьхзар тӀеххьенаш хиннача автоколонна-1572 коллектив. Соахка массехказа призовой моттигаш яьхар цо, хӀаьта йиьлагӀча шертале доалача толамий итогаш йиса Старопромысловски районерча предприятешта юкъе шоллагӀа моттиг а хьаждаш, района Сийлен улга тӀа дӀаязйир из. Иштта дика дӀаболабаьб предприяте коллективо шийн болх пятилеткиа дьълагӀча шера а. Автобоахама болхлоша доатача толамех, дикха даьхе доала предприятерча партийни организаце, цун кулгалхочун.

Махьмада Бориса къахьегам дукха совгӀаташ телархца белгалбаьккхаб. Цун наьхка тӀа лелаш я Ленински юбилейни медаль, «Социалистически яхье котебьннар» яха массехк сийлен знак, автомобильни транспортех профсоюза ЦК-ен йина «Социалистически яхье отличник» яха знак, аьхкари йоацеш болх бу яза цхьоалагӀча степена знак, коммунистически къахьегама ударник яха сийлен знак. Иштта сийлен грамота йиннай цунна. Царна юкъе я управлена, профсоюза обкома, РСФСР автомобильни транспортa министерстван профсоюза ЦК-ен Сийлен грамоташ. 1969 шера предприятa сийлен книжка тӀа дӀаязъяй цун цӀи, хӀаьта ши шу хьалха йиннай Бориса «Къахьегама ветеран» яха сийлен цӀи. Цунна тайнна кхыдола совгӀаташ Ӏаламате дукха да.

Дика цӀенда а ва Махьмада Борис. Бала боагӀача тайпара хьехам луш хьалкхебаьб цо шийн дезал. Хьаьнала къахьегаш, дика дешаш, нахеца Ӏимерза, тешаме ба уж. ВоккхагӀвола воӀ Беслан Советски Эскаре гӀулакх а деш, тӀемани политически кийчам отличник волаш ва, шоллагӀвола Тимурлан дьялагӀча классе дика тӀехдикен дешаш ва. ХӀаьта шийн мар санна коллективе чӀоагӀа лоархӀаш сийдеш я детсада заведующелла болх беш йола Юсупа Мария.

В. КОСТОВ.

КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума решенеш кхочашдеш

СПЕЦИАЛИЗАЦЕ НОВКЪА

ДикагIйола опыт

Уйх шера апрель бетта хиннача КПСС Нохч-ГIалгIайн обкома пленуме республикерчa хьайбаш лелодерий керттерадерех цхьа дехкар а лоархIаш дийцар дулх доаккхилга дIахо лакхде деза хилар. ТIехкьарча шерашка дина толамаш доахачарца хьоахайнр чуоттадел дулха доахан кхоабаш йола «Загорский» совхоза ларда тIа вIашагIъелла Грозненски района боахамаштa юкъера объединени.

Къона боахам ба из, долчча бесса, аьлча. ХьалхагIа хиннача Староюртовски оалхазарий совхозах цхьа дакъа хьа а кьоастадаь, 1976 шера вIашагIъеллай «Загорский» совхоз. Шоазза-кхоазза хувцабеннаб боахама лостам цу хана денз. Цхьабакъда, халдаш йола специализаци хьа а йица, дулха доахан кхаба коллектив йолаенна шишу совгIа мара дац. Цу хана дена даьхача толамаша а хьахьонх боахама коллективо хьайица никъ кийса хилар.

Къаьстта дика котало яьккхар соахка, КПСС ЦК июльски Пленум хиннача шера. Коллективо поччахьалкхента декхар 1392 тонн дулх, планагIа доагIар 1220 тонн хиннача; чухоабача хIара бежана дийнахьен бусе тIакхета дулх юкъера лаьрхIача 503 грамм хилар, планагIа 470 грамм йоагIача. Шера хьийгача къих фьаьиа цIена пайда 432 эзар сома хилар, цу даькъе хьайбай боахамо беннар 341 эзар сома а болаш. ХIаьта планагIа лерхIаш хиннар 419 эзар сома ле дар!

Фуд уж толамаш даха ковкъостал дер? Цу хаттара жоп луш, боккхагIболча бежа Iуша Магомадов Вахаси Батукаев Iумарей дувц:

— Керттерадар да хьалхашка латта декхар довзаши вIаши ковкъостал де цнйта болашя берригa болхлой хилар, коллективе цхьан дезала юкъе санна барт хилар. Цунгара дIанйккхача — рационагIа доагIо доакъар, ялат хьайбашка дIакхачийтар.

Валка ди долалу фермашка Iуйрийна ялх сахьаь даьлча. Эттара хьалхагIа хьаьш цIенду, дкса доакъар, нувх дIайоаккхаш. ТIакйха йоа юда хIара бежана 2 килограмм лоархIаш; цул тIехьагIа силос лу дийнахьи йоагIачох ах гаргга. ЦаI—цаI-ах сахьат даьннача гIолла ялат дулл. ДелкъелтIехьагIа, ялат а теха, кхосйица силос лу. Мотт хьоихаш дола тух, мел шоай лоIамагIа юъ хьайбаша.

Доакъар дуллилга, аьлагара дIанйккхача, механизмашца ду, вешта аьлча боарамагIа хьайбашта из дIадекъаш йолча нормораздатчикашца. Тхо хьежар цу балха процессата — делкъел тIехьагIа доакъар дулла хьар тхо цхьоалагIча ферме хиннар.

...Дукъал дIатIехьашка боаллашехь, Черлаевски бодача асфальтах хьа а къайсте, аьрдехьа Iочуласт жагIах белла ваиъ. Цо вут цхьоалагIча ферме. Iай а аьхки а вра, кортамукъа лел доахан, нагахьа маьлхах е йоачах хьуладала безам болчоа кIалдаха кхоале мара йоацаш. Юкъе гIолла Iободача готтача новкъа дехьен сехьен яда бежкарташ хIаранечу 250 бежан а долаш. Эзар бежана Iунал дела вихь Iу ва. ВIарс ма кхоачча дIахьа да ишта «ЧIегилгашта» дийкъа дола хьайбай «новнаш».

— Валка ди лоархIаш долча ворхI сахьата паргIатта шоай доахана гIулакх де кхоаву вигь сат, — йоах боахама воккхагIвола зоотехник а цу ферма кулгалхо а волча Вадуев Мохьмада. — ХIанз хьайбашта силосах тоха ялата кип яхьаш боагIа ераш, — хьахьувкх цо хьатIанкахьчача трактора тIа багIа механизатори бежа Iун.

Доакъара рацион шин тайпара я боахаме: 200 килограммага кхаччалца доаьл долча хьайбашта хIаранена дийнахьа лу 2 килограмм йол, 15 килограмм силос, 3 килограмм концентрированни доакъар. ХIаьта доккхагIдолча хьайбашта (дулха дIадала кийчдечарна) царначул тIех лу кхо килограмм силоси цаI-ах килограмм концентраташ. ХIанз, турахьа Iалашдаьча доакъарий кхоача я юхебахача хана, шин эзар гарггача шин шу даланза долча хьайбашта керда чоппа доакъар дехк. хIаранена 25 килограмм йолаш. Хий иранех хьачуух доахана бежкарта йоаххача ийшка. Цхо дIадоаккхилга а шийтайпара де: бежкаргашка трактора белаца хьагул а дийл, тIехьагIа арахьу.

5200 хьайба да хIанз ферме, хIаьта берригача боахаме — 8 эзар совгIа. Тахол а дулха дIадала йиш йолаш, ханаген ондалген диллача кийча латт тIехдорсгадаь ялх бIаь совгIа бежан. Ишта онда долаш дIалуча доахах закупочни мах'ал совгIа 50 процент тIатох пачч'ахьалкхано.

Веза Iуннй бригадашта юкъе (уж бархI я уххаза) шерра яьржай дулх дукхагIа даккхара тIехьа йолаь социалистически яхь. Уйх шера дIабаьнача бин бетта итогашка хьежача хьалхарча метте я Магомадов Вахас кулгалдеш йола бригада. Цо лелодеча 872 бежанах хIаранена юкъера лаьрхIача ден-бус тIакхйтта дулх 800 грамм да, планагIа 480 грамм йоагIаьа. ШоллагIча метте (762 грамм) я Батукаев Iумара бригада, кхоалагIча метте (664 грамм) — Сайдулаев Султана кулгалдер. Ишта дIахо а. Ала доагIа уж кхоккхе а коммунисташ хилар. Ерриги объединени хьанйцача хIара бежана ден-бус тIадеттадечa дулх 603 грамм да бинь бетта.

Боахама кулгалхошси партийни организацен керттерадарех гIулакх лерхIаш а дукхагIа теркам тIалоаттабеш а да хьайбашта шортта доакъар хулийтилга. Совхо укхаза Iалашдаь хинна доакъар планал гаьина дукхагIа дар. Ишта, йол Iалашйир 3100 тонн. планагIа 1860 тонн йоагIача. силос 20,3 эзар тонн е планал совгIа 6,5 эзар тонн, концентраташ — 6950 тонн, планагIа йоагIача 4270 тонна меттел.

Уйх шера коллективо тIаийцача социалистически декхарашца а лаьрхIад планал дикка совгIа тайп-тайпара доакъар Iалашде.

Цхьабакъда, атта дахац хьайбаш лелодераша уж толамаш, кIезига яц хIана а халонаш. кхоачамбоацареш Объединене фермашка цхьанакхьа а доакъар кийчду цех яц; йоагIаш йола цхьалхо, санитарни хьал дац бежкарташка, царех цхьараш къаьна а еха а я; хьайбаш лелодераш балха хьаккувлаши цIаккувлаши йола транспорт хила езача бесса яц; хIаьта берригача балха корта лоархIаш дола доакъар дийл лоха йолаш хул. Къаьстта а гIожа доакъари силоси. Цул бахьанаш да кийчдара технологи телхаелгей чуэца ханаш тIехьа юлийтилгеи. Ма эшша дац наькха культурно-бытовой хьалаш а.

Уж дешаш гIеттаду хьайбаш лелодераша, коммунисташа. Партиоа секретара Дурдиев Ахьмада аз дехарах хьахьувкх боахама дIахо специализаци яра хетадаь доаш дувцаш соахка 26 мая хиннача совхоза юкъарча партсобрание протокол. Уйх бетта 16-ча дийнахьа парткома заседане дувца оттадаьд из соцам кхоачашбара леламах дола доаш.

КПСС ЦК июльски Пленума решенеш кхоачашъеш, из собрани хиначул тIехьагIа «Загорский» совхозах, гьамал долалуча хана лакхе аьннача бесса, боахамашта юкъера объединени хьай. Шин беттагара шин шерага кхаччалца ха йола хьайбаш да колхозашкарей совхозашкарей цо дIахо кхаба а дулха дIадала а хьанидераш.

Района боахамаштей объединенен юкъе даь хьайбаш хьанйдара договораш да, халдаш йола хилаш белгал а яь. Договор толхадаьча оагIоно гIод тоих.

Кийчьай боахамашка лелае езача расчетий система а. Из я, хана оIамига (50 — 100 килограмм хулаш дола хьайбаш) ма хула кIезигагIа хьайдо объединена гIертаргйолаш, ханна оIамигIа меллад цунах колхоза е совхоза дукхагIа ях бала белаш.

Теркам тIабоди да фермашкара хьайбаш лелодераш дуккхача шерашка укхаза кьахьегаш бола нах хилар, болхлой шоаш хьанйцача моттигера ца адар. Аз техкадар цар кийду алапеш. Масала, Ахметханов Сейдахьмада апрель бетта кийца алапи 386 сома 63 кепиги да. Вангаев Хьамида кийцар — 483 сома 95 кепиги; Эльмарзаев Iарбе — 286 сома 11 кепиги. Ишта кхы дIахо'а. Юкъера лаьрхIача цхьан бежа Iуно бетта эца алапи 280 сомал кIезигагIа дац тха фермашка, йоах кулгалхоша.

Цу дешо дукхача даькъе ковкъостал ду хьайбаш лелодерий хадраш боахаме дIачIоагIьара а цар толамаш лакхдара а. Цул совгIа, алапешта оттальча условешца лаьрхIа да хIара бетта балха итогаш сага. Бригадо леладеча дерригача хьайбашта планал совгIа 100 грамм йолаш бетта дулх тIакхете 60 сом ахча тIакхет коллективa (5 сага). 150 грамм дулх тIакхете — 70 сом, 300 граммех — 130 сом.

Хьайбаш лелодерашта хоа шоаш хьадоаккха алапи мелад. Балхера цукъа йола ха цар сацъердаме дIалоргIола торонаш а вIаштIехьъяьхай фермашка: цIе утолонаш, журналаш, брошюраш, телевизор я.

Дог тайша дIадоладаьд загорцаша шитилстка дагьаагIа шу. толаме кхоачашьяьй паччахьалкхенга дулх доахкара бинь бетта план. Уйх шера коллективо лаьрхIад 1330 тонн дулх Даьхеина дIадала — планал 30 тонн дукхагIа. хIара бежана ден-бус тIакхета дулх 490 граммал кIезигагIа ца хилийта (план 480 грамм). 200 эзар сом цIена пайда бекхо.

З. ДАУРБЕКОВ.

СУРТАШ ТIА: 1. Доахан кулаттача бежкарта. 2. Хьайбашта доакъар дуллаш воал бежа Iу Вахаев Мовсар.

Н. ПЛИЕВА суртиш.

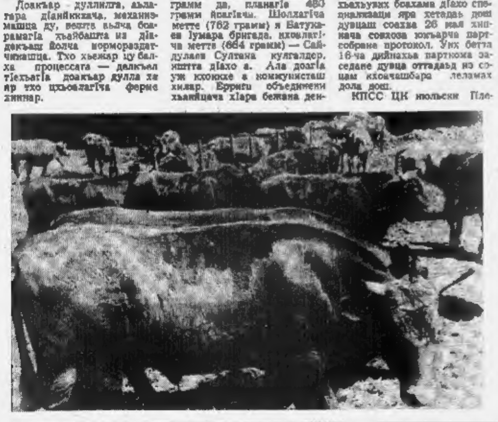

СОВГIАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

(ДIахоадор. Долалу 9 мае арадаьннача газета тIа).

Нохч-ГIалгIай АССР культура министерстве гIолла

Аванов Висант Мальцаговича — пенсионера.
Наумкина Валентина Петровнана — керттерча бухгалтера.
Сухорукова Мария Андреевнана — методиста.
Тютин Виктор Архиповича — пенсионера.

Грозненски городской телефонни станце гIолла

Белова Мария Ивановнана — йоккхагIйолча инженера.
Гончаренко Агафья Ульяновнана — телефонистана.
Ескатко Антонина Ивановнана — электромонтера.
Салтыкова Матрена Захаровнана — электромонтера.

«Грознефть» яхача Ленина ордена производственни объединене гIолла

Лаптева Ольга Дмитриевнана — йоккхагIйолча инспектора.
Мутовина Вера Евгеньевнана — керттерча бухгалтера заместителя.

«Грознефть» яхача Ленина ордена производственни объединене нормативно-тохкама станце гIолла

Михайлова Анна Григорьевнана — керттерча инженера.

«Грознефть» яхача объединене бурени конторе гIолла

Батищев Петр Николаевича — электромонтера.
Кокова Вера Прокофьевнана — техника-экономиста.
Крикунова Мария Алексеевнана — телефонистана.
Степанова Мария Ивановнана — телефонистана.
Ютина Софья Федоровнана — телефонистана.

«Чечингушкоммунэнерго» яхача республикански энергоуправлене гIолла

Барабаш Раиса Васильевнана — планови отдела начальника.

Троллейбусни-трамвайни управлене гIолла

Борисов Михаил Михайловича — токара.
Галимова Зайнап Хизамовнана — водителя.
Подгаевская Мария Семеновнана — кассира.
Дарвин Нина Мефодьевнана — водителя.
Зеленкова Мария Васильевнана — аккумуляторщицана.
Каиеов Омар Гамбулатовича — керттерча бухгалтера.
Карпушина Вера Ефимовнана — электромонтера.
Кирсеноа Мария Ивановнана — уборщицана.
Коробко Александра Ивановнана — йоккхагIйолча кассира.
Логинова Татьяна Павловнана — кочегара.
Луценко Екатерина Матвеевнана — наькъа монтера.
Минеев Николай Александровича — материально-техничесни Iалашох отдела начальника.
Мартынов Григорий Алексеевича — электрослесара.
Мударов Шахмана — керттерча инженера.
Писник Анна Павловнана — электромонтера.
Плотникова Зинаида Гавриловнана — водителя.
Сёмина Лидия Михайловнана — сигналиста.
Савкина Зинаида Михайловнана — электромонтера.
Черемушкина Таисия Ильиничнана — кассира.
Черкова Раиса Евдокимовнана — таксировщицана.
Широкова Нина Ивановнана — наькъа монтера.

Республикански онкологически диспансере гIолла

Бувдина Тамара Трофимовнана — лаборантkана.
Кадаева Елена Ильиничнана — медсестрана.

Петрова Ольга Андреевнана — медсестрана.
Сапожникова Анна Тарасовнана — патронажни сестрана.
Шапошникова Анна Федоровнана — лора.

Грозненски производственни швейни объединене гIолла

Литвиненко Андрей Кузьмича — слесара.

«Чечингушстройматериалы» яхача объединене Грозненски № 2 йолча гIишлон материалий комбинате гIолла

Анищенко Таисия Григорьевнана — выставщицана.
Ганиева Зинаида Павловнана — обжигальщицана.
Куприянчик Зинаида Александровнана — садчицана.
Лыкова Мария Павловнана — уборщицана.
Пушкарская Мария Константиновнана — загрузчика.
Сафонова Надежда Кондратьевнана — сушильщицана.
Утемова Капитолина Даниловнана — болхлочоа.
Шпыднов Николай Леонтьевича — выставщика.
Шайланова Анна Никифоровнана — пенсионеркана.

НГIАССР спецбувзана республикански уале гIолла

Лыков Сергей Федотовича — пенсионера.
Пашкова Зоя Семеновнана — йоккхагIйолча бухгалтера.

Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене «Жилгражданстрой» гIишлон-монтажни треста СМУ-4 гIолла

Фридманович Давид Марковича — нормировщика.

«Чечингаз» яхача производственни управлене «Подземметаллозащита» конторе гIолла

Косова Устик Александровнана — электромонтера.

«Грознефть» объединене кустовой информационно-вычислительни центре гIолла

Валиева Нина Пантелеевнана — йоккхагIйолча бухгалтера.
Решетняк Анна Афанасьевнана — инженера.
Шалагинов Петр Семеновича — инженера.

НГIАССР МВД медицински службе гIолла

Пугачева Зинаида Андреевнана — пенсионеркана.

Нохч-ГIалгIай АССР адвокатий коллеге президиуме гIолла

Колесникова Мария Андреевнана — пенсионеркана.
Колодезная Антонина Ивановнана — Заводской района юридически консультаце адвоката.
Сабитова Надежда Александровнана — № 1 йолча юридически консультаце адвоката.

Сиеха медицински гIо деча больнице гIолла

Буракова Просковья Георгиевнана — медсестрана.
Воронина Валентина Алексеевнана — лора.
Домбровская Татьяна Ивановнана — санитаркана.
Кобаева Капитолина Лаврентьевнана — медсестрана.

Кулиш Анастасия Ивановнана — фельдшера.
Малахова Евдокия Ивановнана — санитаркана.
Наурбиева Аза Султановнана — лора.
Остапенко Антонина Осиповнана — дворника.
Патиев Iалаудина — шофера.
Поделко Татьяна Константиновнана — санитаркана.

Грозненски консервни заводе гIолла

Гасич Анна Михайловнана — болхлочоа.
Еремичева Мария Матвеевнана — болхлочоа.
Константинов Александр Александровича — электролитчика.
Парагульгова Мариан Магометовнана — болхлочоа.
Хуциева Эсила Эльдергиевнана — маляра-штукатура.

НГIАССР республикански сепнисдетание гIолла

Коронян Сирануш Ефимовнана — лаборанта.
Ласкина Аполлинария Антоновнана — санитаркана.
Торчинов Ахберт Аппеевича — санлора гIончана.
Харитонова Мария Константиновнана — цIий доаккхача пункта заведующена.

Республикански туберкулеза дукьалерча диспансере гIолла

Калашникова Анна Александровнана — йоккхагIйолча медсестрана.
Петухова Антонина Ивановнана — медсестрана.

«Жилгражданстрой» гIишлон-монтажни треста № 105 йолча дIа-кхо далача механизированни колонне гIолла

Алехина Мария Ефимовнана — асфальтировщицана.
Балакирева Надежда Ивановнана — асфальтировщицана.
Кривушин Петр Ивановича — плотника.
Куланов Роман Яковлевича — слесарий-монтажникий бригадира.
Муртазалиев Катира — пилорамщика.
Сазонова Раиса Алексеевнана — пенсионеркана.
Свиридова Наталья Васильевнана — керттерча бухгалтера заместителя.
Фильно Антонина Демьяновнана — кассира-инкассатора.
Шевцов Павел Михайловича — плотника.
Шамбелева Анна Федоровнана — пенсионеркана.
Ясенко Яков Гавриловича — пенсионера.

Грозненски главпочтамте гIолла

Дубровина Екатерина Александровнана — почтальона.
Иконская Антонина Михайловнана — оператора.
Сиоркина Александра Ивановнана — почтальона.

Грозненски молкомбинате гIолла

Касумов Заинды Касумовича — мастера.
Федченко Анна Карповнана — аппаратчицана.

Нохч-ГIалгIай шурий промышленносте объединене гIолла

Горшкова Антонина Николаевнана — керттерча бухгалтера.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

г. Грозный,

1979 шера, 18 апрель.

БIаьхен лоархIамеи къахетама никъ хьебсаб Виктор Иванович Стояльцева. Итт класс чаккхьаьккхачул тIехьагIа кхы дIахо деша вIаштIехьдаьнадац цун. Сийлахь - боккха Даймехка тIом болабеннаб.

1941 шера октябре деш Советски Эскара кугIераш ха хиннав, Къилбаседа-Кавказе, Украине тIом беш, фашистех Польша, Малхбузехьара Германи мукъайоаккхаш хиннав. Коталой Ди Бреславле дезадаь. ТIом беча хана дукхаза а белгалъяийнав. Цун вахка сийдабьаьккхаб «Майралах», «Кавказ лорадарах», «1941 — 1945 шерашкаш Сийлахь-боккхача Даймехка тIом тIа Германи эша а яь котало якхарах» тийшача медалашна.

ДемобилизацегIа 1947 шера ше цIаьвча Орджоникидзевски тепловозни машинистий школе деша вахав Виктор Иванович. Из йистейаьккхачул тIехьагIа Грозненски

Къоначар хьехамча

локомотивни депо балха хьожаваьв из. Укхаза тепловоза машиниста гIонча волаш а цул тIехьагIа машинисталла а болх баьб. ТIаккхйрза керда техника карерзаеш ше вовллапехьа а, заочно деша вахав из Ростовски машинаькъа транспорта институте.

1967 шера инженер-теплотехник а волаш, пассажирски поездаш лелаеча дикагIчарех цаI хилар Стояльцев. Цо тIех дика ше болх барал совгIа, кхыбараш а Iомабора, дог раьле долаш дIатадар Iоаль вIаьхий опыт.

Дукха ха ялалехьа комсомольско - магирхой колонна машинист-инструктор ваьв цунах. Цигача ше ма барра хьагучабаьккхаб производства командирей педагогей гIулакхаш шийна чухьа цхьана дика тардеш волча сага бокха кхетам.

Сабарца, дас санна хьехамца ду Виктор Ивановича магирхоща къамаьл, ишттаза из наькъа водаш - воагIаш а. ХIаьта долчача хIамах ший оIамагIий кхийтта баьникилгах дог тийшачул тIехьагIа мара хьавцаш цо кхы гIулакх.

Виктор Ивановича кIезига хьаликебаьбац къахьегаме башха-дика толамаш доахаш бола локомотива водителаш.

Комсомольско - магирхой колонна коллектив депо хьалхарчарца лхай коммунистически къахьегама ударникий хьалкарча мугIарашта юкъе. «Комсомола XVII съезда цIерагIа» хила бокъо яьккхай.

Тиъаь шера гаргга кулгалдаьд цо локомотивай къоначa водителий колоннана. Цхьабакъда, вахаро ший ха дIахьу. ХьатIэттар ше кхехьача дикагIа волча машинистага Савенко Валерега колонна дIалла еза ха, хIаьта ше эксплуатаце цеха мугIарера машинист а хинна дIаэттав, дIахо а бу ший къахамча къахьегамех сий долеи болх.

Коммунист ноа. Стояльцев коммунистически къахьегама ударник ва, декорча къахьегама Сийлен книжка тIа дIаязьаьй цун цIи. Ленински юбилейни медаль еннай цунна, «Советски Союза сий дола машинаькъехо» яха еза цIи лелаю цо. Цун къахьегама книжка тIа дIаяздаь латт цунна лаха итташ берналаш, тийна ехчай премеш, сийлен грамоташ.

— Виктор Иванович, — йоах локомотивай къоначa водителаша тхона бола дика хьокхам ба.

Г. АНОХОВ.

Iилма - сага гIулакх деж

КОСМОСО — ЮРТА БОАХАМА

АПН корреспондента дехарагIа лаьттан искусственни спутникаша юрта боахама эша гIуллакхаш кхоачашде дуц СССР Iилмай Академе члена-корреспондента Андрей Петрович Капицас:

— СССР лаьттан хьекъехьарта законодательства кIийлеваша уттаду мехка лаьттан ресурсаш кIоаргта йовзара, царех лакха эффективность йолаш пайда эцилгей уж лораелгей вIаштIехьа даккхара декхараш. Уж лелдараш кхоачашдара эшаш я космически съемкай материалаш Iомаяро луш йола дукха аспекташ йола информаци. Масала, космически суртех пайда а эцаш оттайир Мангышлака ахтIайрен Iаламах пайда эцарех лорадарей схема. Гучадаьлар, укхаза йяазача территоре тIа кIоарга йоацача горизонташкара лаьттана кIалхара теза хий даккхара перспективни йолаш 2000 квадратни километр йола участок хилар. Тазача хий эксплуатационни запасаш ориентировочно 3500—4000 миллиона кубометра боараме лоархIаш я.

Ховш долча тайпара, Малхбузен Каспе йистошка лаьттаех керттерча даькъе дIалаьхка доахан довкадара пайда эц. Цу районий ерриге даьгIенаш кIезига продуктивни я, хIаьта саго лаьттах ший гIулакха пайде эцара деча балхаш цун тIера тIоан цунна тIа хьетIаьнна хIамаши толхаеш хилча, цар лу пайда кхы а кIезигагIлу. Космически съемкай кIийлен тIа оттаьча схема торо хилийтар, масала, даьгIенаш юхаметтаоттаярал лорайран хьалкарча аргIашка де дезараш малагIа гIулакхаш да ха.

Космически суртех гучадаьннад. Юкъерча Азе республикашкарча хиш лоаттаду йоккхий моттигаш йолча районашка хиш режим телхаяр бахьен долаш лаьтта лоэлагIа тух тIадийна хилар, хIаьта лаьтта лорадарa хьакъехьара рекомендацеш уттаеш из лоархIаме а да.

Ховш да, вай мехкара 17 процент оаха лаьтта юртбоахама культурай хьувхьам лохбеш йола мехеи хини эрози йолаш хилар. Космически сурташа йиш хулийт эрозиони процессаш йола лаьтташ гучадаха, уж миштай ха, цар динамика йовза. Цу тайпарча информаце торо хулийт эрозена духьалара гIулакхаш уж хьалхагIа мича чакхдаьхача бакъахьа хургда а хьожаш чакхдаха, уж гIулакхаш кхоачашдара еш йола капиталовложенеш кхетамца дIанийсъе.

Лаьттан тIехе зе лаьрхIа йола космически аппараташ фотографически телевизионни системашца, радиолазерни локаторашца Iалаши а вь йоая гIайтта лела лабораторешта я. Цар ковкъосталца дIаязъю спектора гуш йолчен инфракрасни областашкара; иштта радиодиапазонера а лаьттан тIерча тIаь шийн отражении излучене интенсивность. Цу средствай комплексо торо хулийт дерригa сага бIарга хоалуш мелдар а, хIаьта иштта цунбIарг дIа ца кхоачарчох дукхадар а «бIаргаго». Масала, инфракрасни диапазоне долаш кхаьчача сурташ тIа къаьнта гуш да лазар кхийттачен юртбоахама культуранта зе деча хIамаша толхаьчен баьцовгIай кхуврчаш. ДегIаахара хоадам болаш йолча стадега кхаьчача ялатий кхайх эшшача тайпара хьалаш дараши йокъало човкхадаьраши бокъонца къоасталу. Космосера радиодиапазоне лаьттан тIаь доахана земаша дийнахьа а бус а, хаоттам мичча тайпара бале а. лаьтта дебьа е тIаьда хилараx йола хоадам болаш йола даннеш лу. ХIаьта уж хIанзарча хамарча спутникага «жоп» долалуш долча хаттарех кхьадараш мара мичад.

Космосера лаьттан тIоан хьакъехьара информаци Iочулуча средствех эттара шерагIа йовзаш яр СССР-ен ГДР-ен Iилманхоша цхьана кийчъяь МКФ-6 яха фотокамера я. Цо торо хулийт космосера лаьттан изображени спектра ялх диапазонагIа Iочуяла бос болча изображене хьашт долча йиъ нигативах 15 метрага кхаччалца йола моттиг хьалоацаш дIахо синтезировани е йиш а хулийташ. Амма фотокамера информаци эшачунга дIакхоачийт дукхагIча даькъе съемка яьчул тIехьагIа массехк кIира даьлча, цудукъа оперативни декхараш къестаеча цувах пайда эца йиш а яц.

Оперативни информаци яккхара пайда эца йиш я изображени радиоканалагIа Лаьтта Iокховчийтача сканераш оалаш ярех. «МетеорIалам» яхача спутника тIа латтача сканера лаьттан тIоан изображени Iочулу спектра йиъ участкагIа, 200—250 метра боарамера деталь къоастае йиш а хулийташ. Цу тайпарча спутникаша йиш хулийт лаьттанна тIаулла ша малагIча хьаза тIа ба, лоа уллача моттиг доалув мича кхоач а хьежа, доккхийчен юкъерчей долхеча хиний Iаршар мел интенсивни хургда ха, уж тIадаржаргдолча территоре майда мел хургъя къоастаде. Космосера Iочуухача изображенеш тIа къаьтта гуш хул цIи яьнна моттигаш, моттигаш мел йоккхий я. Цо торо хулийт хьун боахама служебай оперативно де дезаш дола гIулакхаш де.

Борта тIа сканераш а йолаш йолча массехк спутниках латтача системо йиш хулийт лаьттан тIоан моллагIча цхьан участка изображенеш массехк дий бийсей интервал юкъе а йолийташ кердаяха. Цо торо хулийт Iаламаобъекташта хулча хувцамий динамикана фиксаци е, масала, дIайийна юртбоахама культураш дегIаахара стадена, цар биомассана, кхай кийлхала-листала, хIаьта иштта кхьйолча юртбоахама производствана кулгалдара эшача сведенешта.

Спектора тайп-тайпарча участкашка даьхача земех хьахуларех пайда эцаш кхача йиш хул, массазарча способах оттаечул 10—12 ди хьалкегIа баьцовгIоех аннационно-химически методах сихха дIадоаккхаргдола лазар кхетарах йола даннеш оттае. Цу балхий халкъбоахама лоархIам Iалаьмате боккха ба, хIана аьлча мехка тайп-тайпарча районашка шер-шера чубахьеча хьувкъама дикка даькъа доаду вай лазарашен юртбоахама культурашта зе деча хIамашен.

Юртбоахама шера къаьсткъаьстача ханашка тайп-тайпара хила тарлу даннеш. Гурахьен бIаьстан юкъьей юртбоахама лаьтташта инвентаризаци ю, гурахьа дув ялат дийна майдаш мел а хьож. из хьалтIа мишта даьннад (дика-во) къоастаду. тIодала запасаш мел я хьож. ялат дIа мишта дув хьожаш тIахьожам лоаттабу. БIаьсте екъаеначул тIехьагIей аькхи юртбоахама культураш дегIа мишта йоагIа а кхачара процесс а зуеш тIахьожам лоаттабу, оттаю культураш чуецара балхий стратеги. Ала кхи занагIа чIоагIа лоархIаме да лазар кхийтта, чIоагIа оасар даьцва, ялат мехо дужадаь кхьйола участкаш ханнахьа гучаяхар.

Космически информаце эффективности лоархIамаш дукхача даькъе хьанхаьчача даннешка сихха хьажарах. тайп-тайпарча тематически картай дукхала а дикала а оценкай хьисапе уж кийчдарах, оперативно къаьст-къаьстача боахамашка дIакхачийтарах тийша да. Перспективе Iилманхошта хьалхашка латта декхар да информацета хьажара балхаш спутника тIа делга вIаштIехьдаккхар. Лаьтта Iочу уж радиоканала чугIолла дешифровани тергйолаш.

Космосера йовза лерхIаш йола майдаш Iалаьмате йоккхий хиларо, дикалга дилалуча керда, дукха зовзаш йола информаци кийчъе торо хиларо, даннеш хьагульяр цхьаддаш а сиха а леладаро — цу дерригe тахане а лоархIаме хилийтай космически информаци юртбоахама производства дукха а декхараш къестадара.

(АПН).

Доазол дехьара

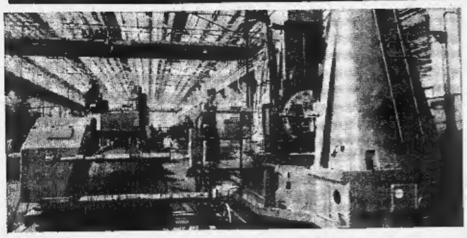

Дуккхача оагӀонашкахьара а тайп-тайпара а дегӀадоагӀа СЭВ доазонашка леладу. марксизма-ленинизма принципий чӀоагӀвча ларда тӀа латта, советско-вьетнамски цхьана леладу гӀулакхаш. Цар чулоац экономика, Ӏилма, техника практически дерригадоакъош. Советски Союзо Вьетнама технически новкъостал ду республика еррига мийинигашка экономически объекташ хьалъеца. СССР-ан СРВ-нен юкъера гӀулакхаш вӀаши пайдана долаш хилара дола тешал да хӀанз Советски мехка новкъосталца болх бе йоазалийта яй бӀаь гаргга йоккха объект.

СУРТА ТӀА: Советски Союзо технически новкъостал а деш хьалъяьча «Камфа» яхача механически заводана цеха.

В. СОБОЛЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

АПН корреспонденташа хоамаш ду

ВӀАШИ УЙЛАШ ЙОВЗИЙТАРА ПАЙДАНЕ ХӀАМА

Дика чакхдаьлар Нью-Йорка а США дуккхача кхыча городий а экранашка гӀолла советски кинематографисташа «Эйр тайм интернэшнл» яхача компанеца цхьана даьккха «Ца бовза тӀом» (Советски прокате «Силакхь-боккха Даймехка») яха дуккха серий йола документальни телевизиони фильм.

— Из лента хьадара идей, — аьлар АПН корреспонденташа къамаьл деш «Эйр тайм интернэшнл» президента Фрэд Викера, — дагаенар сона массехк шу хьалха. Аз йийшар цу хана дунен шоллагӀча тӀема лелама анализ еш гитлеровски Германи эпаеча советски халкъо Ӏалашмате доккха дакъа лацар вӀалла терхал а ца деш хинна американски автора монографи. ТӀаккха уйла а аьлар со дукен шоллагӀча тӀема боккъонца дола истори са мехкехошта вӀалла довзаш а ца хилара деша, хӀаьта из хкоачамбоацар, тарлучох, дӀаданкха а лаьрхӀар.

Дуденнадий-теш из фильм хьадарашта? Шеко а йоацаш, «дуденнад» яьнна жоп дала йиш я цу хаттара телевидене сона дайнача американски телезрителаша яхийтача письмошка хьежача. Телекомпане боккъо а енна, царех массехк письмош довкъош доладу аз.

«Барнал ала лов сона шоана оаш уж еребш гойтарах. Цар хийцар дунен шоллагӀча тӀемах сона хийттараш. Сона вӀалла дага а ца хинна хӀама дар цу тӀем тӀа котало лаьккхар США ше хинна ца хилар. Кхы а кӀеранагӀа ховра сона цу тӀема керттера хало советски халкъа тӀаллаьтта хилар а нацисташ хӀалакбара лоттадаьча тӀемех эггара халагӀа дараш цо даь хилар а. Из хаьар сона юкъерча школе а колледже а истори курс чакхъяьккха йоллашехьа а...».

Рональд А. ВАЛТРУНАС,

Богота, штат Нью-Джерси.

«Ца бовза тӀом» из да, нагахьа сайна цунах вай мехка ладаь хиннадале а, цӀаккха а цийса хиннача тайпара язданза дола истори. ВӀалла дика ха йоацаш «дикка» образовани йолча шоаткъе итт шу соттӀа даьннача цхьан кхалсатаца къамаьл деш гучадаьлар, дунен шоллагӀа тӀом болаш СССР Американа дукьала тӀом беш яьнний мотташ из хиний хилар! Сона хетачох, хӀана а тӀехьа дан дунен шоллагӀа тӀом хилара бахьанех американски халкъ дӀакхетаде гӀорта. Европе а дерригача дунен тӀа а нацистски гӀаьрахоша лелатаьча уназарча гӀулакхех, СССР массехк титанически сражени йолаш котъяьнна хилайрах, фашисташ хӀалакбара лоттабаьча тӀем тӀа 20 миллион советски саг вийна хилларах дувца.

Цу тайпарча разпирнаша гӀо дергда США-нен СССР-ан юкъера кхоххам лаьгӀбара, дерригача дунен тӀаре машар чӀоагӀбара»!

Берта ШЕРМАН,
Захарий ШЕРМАН,
философе доктор.

«Цу документальни фильмо знанеш лу, кӀоарга кхеталейт тӀема юкъе хиннача дерригача халкъашта, къаьстта а эрсий халкъа тӀаллаьтта халонаш мел йоккхий хиннай. Нах боабеш а материальни а даькъе тӀемо даьча зенех фильмо дувцараша ома воаккх...

На лента а кхы цунах тара дараш а баьдеча бус къаьга седкъа санна сийрда лел американски телевидене яьсаленe... Цу тӀа а документальни фильмо ю воздействи дукьанна а голливудски пай дала довцараша ийсъа йиш йолаш лц. Хетаргахьа къаьнача кицо яххоча тайпара, «цхьа бакъдар саго дага мел лоацаргдолчул вихагӀа хулаш хилар» бахьан долаш хила мег из».

Люис Д. ВАРВЕРА,
Нью-Йорк.

«Ца бовзача тӀемо» юкъа дагайоххийтар цу шерашкарча газетий заголовкаш. ХӀаьта хьалха цӀаккха а ца кхетадаьча тайпара дика кхетадайтар къовсам мел боккха а сий долаш а хинный, цо адамленна мел халонаш тӀаоттаьль хиннай, мел Ӏазап теркхийтад...

Из цӀаккха а дицдолийта йиш яц. Цкъа хьенах ца Ӏеш массехк шера хьокха деза фильм. ХӀана аьлча, вай кагирхошта цхьаккха а хӀама хац цу шерашка лийнача гӀулакхех а нацистски японски тӀема машино цивилизаца тӀалоаттабаьча кхерамех а. Уж низаш хоттдовла йиш йолаш дар, нагахьа санна уж кхатохара а хӀаландара а советски союзни державаш вӀашагӀкхийтта хиннехьа».

Нейва БЕЛЕИ,
Нью-Йорк.

«Из фильм къаьстта лоархӀаме да тӀема халонаш ца Ӏайшача кагирхошта. Амма, ца хинна ца Ӏеш, «Ца бовзача тӀемо» цхьайола влияни е еза, е йиш йолаш яле, герз дохкараншта, хӀаьта ишттa правительстверча а общества кхыча сферашкарча а «кераншта». Дунен шоллагӀча тӀемо даь зулам из берий ловзар да тӀеххьарча шерашка хьалаьча атомни а кхыча цу тайпарча а герзаш де мегача зенанка хьежача».

Хэриэт БЭРРОН,
Нью-Йорк.

«Ца бовза тӀом» — эггара дикагӀа дола документальни фильм, къаьстта вай мехкарча дукхача наха ца бовзача дунен шоллагӀча тӀемах дувцаш из хиларагӀа.

Хьалха сона хетар, тӀом Малхбузе хиннаб аьнна. Сона ховра фуннагӀа паӀ Малхбовлехьа а долга, амма цига лаьтта тӀемаш мел доккхий хиннад хацар. Воалаш-воалаш доллача хӀаманна дух тӀа ваьлар со, амма са къамаьлаш хула дуккагӀа бола нах цецвоаккхаш хӀама ца ховш ба оаш «Ца бовза тӀом» аьнначох. Событеш йовзара даькъера из кхочамбоацар геттара кхераме да хӀаназарча ханарча дунен халкъашта юкъерча политикаца дувзадеина хиларагӀа. Хоставду аз шо телевидене гӀолла «Ца бовза тӀом» хьахьоккхал кхоане дагайоагӀаш, къонах чал долаш, оашош каралаьнача гӀулакха тешаме хиларагӀа. Вай массови информаце средствашa телезрителашта хьалхашнара шей декхар кхоачашдаьл аьнна ала йиш хулийташ йолча кӀезигача моттигех цаӀ я из».

Джон ЭРЕНБЕРГ,
профессора ассистент,
Нью-Йорк.

Э. БАСКАКОВ,
АПН соб. корр.
Нью-Йорк.

КАЛЕЙДОСКОП

УНЗАРА ПРОБЛЕМА

Норвежски прессо сарц доах — мехкара кагирхой наркотикашта тӀехьабаьннаб. Статистико уттаду сурт хоза дац. Ослок цуьна гонахьен регистраци яь наркотик ялх эзарнел соаттӀа ва. Хетаргахьа 15 шерагара 20 шерага кхаьчалца ха йолаш болча норвежски кагирхоех 20 процент бираш наркотика чам баьккха ба.

Ӏаьралаш доагӀаш дола гӀулакхаш де гӀерташ да — полице дувцаш чубехк из хӀама йолжаш бараш, цар товаре конфискаци ю. ДӀадахача шера дӀаьхаир, масала 88 килограммa наркотикаш, бехктокхаме эзар кхьа эзар гаргга саг. Царех ахаш — кагий нах. 1978 шера наркоманашца дувзадена дола цӀенхаштара зуламаш дарах судаш яь 38 саг ва.

Нийсарча чӀоташи а дохадеш летташ хӀамаш дӀатохкаш страховой обществаша дейна ахча 12,5 миллион крон да. ВӀаши бузам болаш дий-те мехка наркомани дегӀаяри зуламаш алсамдовлари? «Тхога яьӀ наркоманаша къоалам мел даьд дунпаш йола вий-са даиеш, амма ховш да цу тайпара дола зуламаш дикка совдувлаш хилар.» — йоах страховой общества директора Роал Россволла.

В. ДЕМИН,
АПН соб. корр.
Осло.

МЕЛАШ ЙОЛА ЙОД

Виски Португале дилла а мелаш дола малар дац. Дуккхал еррига мехка экранаш дӀалаьцача доазол дехьарча фильмашка из дукха мелаш хилар бахьан долаш баьннаб уккхаза из хетта. Цхьа бакъда, пошина сов лакха хилар бахьан долаш, маьха Ӏалашмате деза да из малар. Цу эттача ситуацех хийца пайда эц контрабандисташа. Моттигерча прессо ховш беча бесса, март бетта дуккхьал цхьан дийнахьа доазув лорадеча Ӏаьдалаша конфискаци яь контрабанди виски ихо миллиош ах миллион эскуда мах болаш дир.

Таможенникаш лулаьмхой лохаш леллашехьа а, уккхазарча дукахьа магазиний тархеш хьалбизай фирмени этикеташ а тӀалатташ йолча шушай батарейш, хӀаьта маьха цецвоаккхаш... дарегӀа в да. Цу «виске» цӀаккха а хоала даьдаш къаман доазув. Из даьккхад шагӀарча бизнесменаша, хӀаьта цунца доазол дехьара хӀама а дац. Португалехарча кхаьчаб ца ховш йола ярлыкаш оттаяш мара.

Лабораторешка яьча анализаша хьахьенкхад «къаман виски» дукагӀа даьъе вӀашагӀа эдаьча чий, йолах, хих, кӀезиг-дукха спиртах латташ хилар. Ӏехабаь пӀдархой метабаьккаб. Вод, спирт а самна, дезинфекаци еш йола средство я, хӀаьта цо, хетаргахьа доькка ю ца де а тарлу.

В. РЕЗНИЧЕНКО,
АПН соб. корр.
Лиссабон.

УНАХЦӀЕНОН СЛУЖБА

ЛАКХАЧА ЛОАМАШКАРА КУРОРТ

Лакхача лоам тӀарча Иссык-Куль (перевод йича «бӀайха Ӏам») яхача Ӏама юхкера курорт чӀоагӀа йовзаш я вай мехка. Шер-шера итташ эзараш сагаӀа бенаш бола нах боагӀа уккхаз. Тянь-Шань яхача лоамашка феца, машинашкагӀа, автобусашца, автомобилашца дукха эзараш километраш даьннь а бей.

Сево тӀаувз уж Ӏаме? Эггара хьалха уникальни Ӏаламa-климатически хьалаша. Иссык-Куль — из лоаман фошаьӀа санна цӀена хий, дукха минеральни хий доалла моттигаш, пляжаш, дарбаи хотта, Ӏалашмате хоза ландшафт — лоаман чӀожаш, доакъаш, хьунаш, Ӏам Ӏалашмате бокхача бер чу улл, лакхача лоамаша цунна тӀаккхачийтац къилбаседен шийла мух а иштта Юкъерча Азерча яьсаленний йӀайха Ӏы а. Цудухьа уккхаза бирса Ӏа а дӀайха, садукъаш ахка а хилац.

Цу дерригача Ӏалашмате диначa Ӏалама - климатически лакхеша баьб Иссык-Кула сел мутӀахьа. Уккхаза хьалеш я 100 эзар сага лаьрхӀа курортно-унахцӀенон комплекс. Таххан а, из программа кхоачашъяра хьалхарча этапе, торо я Иссык-Куль якъча унахцӀено тоамча моттига цкъа яцал 10 эзар саг чуэца а уж салаӀара мел эцачуна Ӏалашбе а. СезонатӀа-м дукха а дуккагӀа ма хургбий уж. 1978 шера, масала, массанахьа кхоачаш бола туристаш а лаьрхӀача, дукха хӀама ца эцаш 250 эзар саг хилар Иссык-Куле салоӀаш.

Тянь-Шана лоамашкара курортна район дегӀайоаллира Ӏалашмате дукха ахча хьахийнад пачхьалкхено. 1985 шу хьатӀаккхачалца йолча хана лаьрхӀа хьалхарча аргӀанара проект 1,2 миллиард сом мах болаш я. Курорта еррига доз дӀалоацаргья 23 эзар квадратни километр. Сейсмичность лакха яле а, уккхаза гӀехза-ялхаза вӀаштӀаре даь капитальни гӀишлаш хьалдерга.

Проекта тӀа белгалдаьд Ӏама йистой хоалл толха ца яра, хин а феш а бассейн цӀена хилийтара де деза гӀулакхаш. Иссык-Кула районе хьалъяйтаргьац промышленни предприятеш. Мофкьаш кхутьев пассажирски транспорт электрически вилаца леларгья.

Гаьнна хьалхарча хана Джет-Кульм («хоза хьаж йола Ӏам») яха кхы цӀи хиннай Иссык-Кула. Нагта оалаш хиннад цунах гонахьа бешаmаш дукха хиларагӀа. Цхьа-зама яьлча уж дӀаьннай. Духхьал советски хана юха кхьачад Иссык-Кула йистошка хьалха шоай хинна хоза сибат. Хьунаш тӀайола моттигаш шеръер Ӏалашмате боккха лоархӀам болаш да Ӏама хин баланса стабилизаци яра. ДӀана аьлча, геттара кӀезига лой а лелхуг латт цун боарах. На кул, цу чура дӀаэрадолаш цхьаькха хий а доацаш, итташ дола ялкха хин цу чу хьачухххашехьа. Ӏилмахоша дерхӀачох Иссык-Куль кхы тӀийх па балийта йиш я, нагахьа санна лоамашкара кхы а массехк хий Иссык-Кула хьожадой.

— Тха курорта кхоане дика хургья, — йоах профессиональни союзий Киргизски республиканска совета председателa Эмильбек Абакирова. — Уккхаза салоӀаргдола бӀаьш эзараш бола нах раьза хургба уккхазарча Ӏалашмате дикача климатан лакхача лоамашкарча курорта Ӏаламан хинна ца Ӏеш, уккхаза салоӀилга, дарбан-профилактически процесс вӀашагӀтехьъяккхара а.

Аркадий ПАЛЬ,
АПН корреспондент.

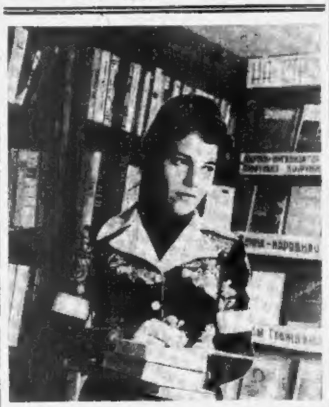

Чапанова Лейла Грозне библиотекарий курсаш яьхъяьча ше яхача юртарча библиотеке болх бе хьожайир.

Шийи болх дукха безарца дика тоабаьб цо библиотечни болх. Хоза лостам болаш кийчъяьй цо Мужечара библиотека.

Уккхаза хьона деза газет, журнал, книжка ха ца йоаеш корадергдолаш дӀаоттадьд цо. Юртахоша а района культура отдела кулгалхоша а дика болхлю лоархӀ Лейлайх.

СУРТА ТӀА: Чапанова Лейла.

С. ХАКИЕВА сурт.

ПОЖАРНИ ДРУЖИНАЙ ЯХЬАШ

Шоай лоӀамеца пожарникий кийчо лаьхкъяр дуккьа. ЦӀи йоаяра йола товзал наргерзнара болхлойи гӀулакхерш паьхен безам совбоаккара, хӀаьта иштта динагӀйола отделенеш белгалъяхара тӀаерзаьь яр укх деношка «Грозэнерго» районни энергетически управлене шоллагӀча теплоэлектроцентрале хинна пожарни охрана дружинай яхь.

Цига даькъа лаьцар кхо цехои команда. Хьалхара моттиги 90 сом премии хьоакайир котельни цеха командана, шоллагӀа моттиги 60 сом премия — районни - гӀишлоштъеча цеха командана, кхоалагӀа — электрически цеха.

Котъяьннача командана юкъе ба сварщикаш Н. Шияповской, Н. Гайдуков, слесарь В. Гриценко, воккхагӀйола машинист Ш. Джамалдинов, кхыбараш.

Х. СУРУДЖАНЦ.

ФЕ ХИЛА

ДӀахо хьош я «Лорале водителаш» яха Еррисоюзни операци. Из йолча хана алхха транспортни средствaш лелаяра боккъонаш ийса лелаяра хьежа ца Ӏеш машенаш технически хьал мишта долаш я. Ӏаччахьалкхен а наькха дохлабара а машенаш лоаттаю моттигаш ишта а я хьож.

Транспортни средствашта доагӀача тайпара доал дан «Чеченингушводстрой» автобаза кулгалхоша. Водителаша шоашта лора дӀу царех цӀаккхувлл, малар эца тикашка ух, лалла из хонча па хага дӀателл, и из д!. Цу гӀулакхо дисциплина толхаяй коллективе, хӀаьта шаьнъашка авареш а каст-каста ю.

Лорвеж йоацаш лаьттача йоаккхача МАЗ-а тӀа хайнача Алерой юртарча М. Б. Совхалиева лалла ца ховш а боккъо йоацаш а ше моллаше малар мекха доача хана гулаьнна доацача сата тӀатехай машина. Машина тӀаккхийттар маьженаш а кагъяь больнице яхкаь.

Къаьстта лоралуш хила веза водитель машинаш лелаю новкъа вьнна гӀашло с бер бӀарга дайча. Цхьаболча водителаша из гӀулакх вӀалла тергал а дец. Бакъда, дукхача хана цуш тӀехьале хьайрча хул.

Назранерча «Электроинструмент» яхача завода водителa Эсмурзиев Махьмада Экажкъонгай-Юрта машина тӀатехай тӀаш воагӀача С. М. Измайловиа. Цига лозаварах из велла.

Йоккхача АтагӀарча Чараев Хьасана юрта юкъе гӀолла мотоцикл а лаьлла водаш из тӀатехаь гӀашлочоя, хӀаьта из лозавала больнице вихьав. Иштта машина тӀатехай шоллагӀча классе деша ягӀача йиӀига «Погнос» АТК водителa Асираяш Георге а.

Зуламе хӀама да цхьаболча водителаша а пассажираша а легкови машинаца болхача хана кхерамален тӀехкараш дӀа ца дехкаш.

ДӀадахача кӀирагӀа (3 мие дензa 10 мие кхачалца) республика чакхъайна 43 авари хиннай, 6 саг вейнав, 38 саг лозавалла.

В. ГОРИН,
НГӀ АССР МВД ГАИ инструктор.

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БОЛХЛОЙ СЕМИНАР

КПСС Назрановски райкоме района предприятей, организацей, учреждений партийни организацей секретарий идеологически балха болча заместителий семинар хилар.

Цига къамаьл даьча парте райкома пропаганда агитацеи отдела заведующе И. М. Муцольгова дийцар политически экономически дешара системе итогови занятеш дӀайолаяларца хьалхашка латтача декхарех, уж белгалъяьхача ханех лакхача идейно-теоретически боарамех чакхъяха езаш хилара.

Цул тӀехьагӀа гулбеннарашта хьалхашка къамаьл дир парте райкома политически просвещене кабинета заведующе С. С. Тумгоева. Итогови занятеи чакхъяхара методически рекомендацеш елар цо.

Нохч-ГӀалгӀай драматурги дегӀайоалаяра

Самардийнахьа республика культура министерстван, Нохч-ГӀалгӀай йоазонхой Союза правленен, Нохч-ГӀалгӀай Еррироссийски театральни объединенен чакхъяьккхар нохч-гӀалгӀай драматурги дегӀайоалаяра де дезачох лаьрхӀа дувцаш йола коллеги-совещани.

1981 шера Нурадилов Ханпаши цӀерагӀча - Нохч-ГӀалгӀай пачхьалкхен театра 50 шу доал. Цу цӀейна хетаьль гастролаш хургья театра Москве. Из ди хьатӀаотта йисар дукха ха яц. Театр а, йоазонхой а, драматургаш а из цӀей тӀаккхоачаш латтийта а ховш йоалло е эшшеч Нохч-ГӀалгӀай драматурги дегӀаяра гӀулакх эсала латтилген дувцаш къамаьлаш дир культура министра заместителa Митрофанов Анатоле, драматургаша Мусаев Мухьмада, Вокков Ахьмада, Чахкиев Саида, йоазонхоша Ведзижев Ахьмада, Берсанов Хож-Ахьмада, Плиев Махьмад-СаӀида, Нурадилов Ханпаши цӀерагӀча театра керттерча режиссера, ВТО председателa Хакишев Руслана, М. Ю. Лермонтова цӀерагӀча театра литературни даькъа заведующе Кузнецов Оскара, ЧИГУ преподавателa Гайтукаев Казбека.

Совещани чакхдоалаш драматурге гӀулакх эсала латташ хиларахи из дегӀайоалаяра де дезадохи лаьца къамаьл дир КПСС обкома пропаганда агитацеи отдела заведующе заместителa Э. А. Исаева.

Б. АБАДИЕВ.

ФУТБОЛ «Терек» — «Колхозчи»

Селхан Грознерча Г. К. Орджоникидзе цӀерагӀча стадионе А класса хьалхарча лигана юкъейоагӀача командашта юкъе хьалхара моттиг яккхара болча къовсаме Ашхабадерча «Колхозчи» яхача командаца вӀашагӀкхийтар вай «Терек» команда футболисташ. Матч чакхъяьлар счет 2:1 йолаш «Терек» команда толаш.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ШКОЛАЙИ БАХАЧА НАЬХЕИ ТЕРКАМГА!

ХьатӀаихоачаш латт ахкенара школьни каникулаш.

Къона доттагӀ! ЛоархӀамеча гӀулакха пачхьалкхена новкъостал де йиш йолаш ва хьо. Из да вай республика Ӏалама руззьан карадерзаделта, кхачан продукташцен дарбан средствашцен къахьегамхой Ӏалашбелта.

Йоккха АтагӀе яхача юрта уллача «Кооплектехсырье» республиканcки базо школашкара, бахача нахагара дӀайийю хьун йистошка, аренашка, даьгӀенашка тӀаювлаш йола дарбан баьцаш.

ДӀачуийцача сомах, комарех, дарбан баьцех оттадаьча закупочни махкашка хьежжа боагӀаш бола мах лу: йоагӀ-йоагӀача продуктех дарбан баьцен 1 килограммах:

	нерда йолаш	йокъаьнь йолаш
Алтея оала	0—24	1—50
Марена оала	0—40	2—50
Девясила оала	0—22	1—00
Ландыша лорд	0—18	0—80
Наьнех даь оесаги яха баьца лорд	0—16	1—00
Дин барга лорд	0—17	1—00
Боча бӀара лорд	0—09	0—60
Зверобой яха буц	0—16	0—80
Нитний лорд	0—10	0—60
Барбарис лорд	0—16	0—80
Хьажкӏий гьоаса	0—38	2—00
Хьандараш	0—30	1—20

Нохч-ГӀалгӀай потребсоюзо дарбан баьцаш кийчъяра конкурс дӀакхайкаяьй. Лагерашкарча дикагӀйолча комсомольски пионерски организацештеи дружинаштеи хьожаргья йоккхий ахчан премеш.

Пионерашеи школьникашеи! Шерра хьалаца «Кооплектехсырье» база дӀадоладаьр, шоашта юкъе яхь йовркае, гул а еш хьачутеча дарбан баьцаш, ахка сом, комараш.

Ца кхетар хатта мегаргда телефонаца: 3-38-10, 581-1-01.

ТЕЛЕВИДЕНИ

12 МАЙ
I ПРОГРАММА

[illegible]

13 МАЙ
I ПРОГРАММА

[illegible]

II ПРОГРАММА

[illegible]

18.00 — Доазол дехьарча эстрада артистий концерт.
18.40 — «Йоазанхо Александр Чаковский». Останкински студе вӀашагӀкхетар.
20.45 — «Бийса даьтъала кийла, шун берашl».
21.00 — Чайковский. Хьалхара концерт.
21.40 — «Дарц хьаьнча таьа». Художественни фильм.

20.00 — «Бийса даьтъала кийла шун, берашl».
20.15 — Баскетболах йола континенташта юкъера кубок. СССР вӀашагӀатена команда — Мексика вӀашагӀатеза команда. Киевера передача.
21.00 — Грузе композиторий произведенешкара концерт.
21.40 — «Кхетам боаца ди». Художественни фильм.

РАДИО

12 МАЙ

6.00 — «Ять дӀайолаьяраш балха хьоашагӀа». Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхозера передача (нохчий меттала).
6.55 — Ахарахш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» яхача газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.15 — Передачий программех хаоттамаш аьлкаш (эрсийн, гӀалгӀайн меттала).
9.25 — «Къональ». Радиовыпуск (эрсий меттала).
9.00 — «Сиьерламерча таагӀе тӀа» (нохчий меттала).
11.00 — «Микрофонаца Грозне гӀолла» (эрсий меттала).
11.40 — «Литературни Нохч-ГӀалгӀайче» (гӀалгӀай меттала).
14.30 — «Безамах дола мугӀараш». Къонача поэтий стихаш йола композици (эрсий меттала).
16.00 — «Кавказа лаьмаран». Радиожурнал (эрсий меттала).
18.30 — «Музыках йола беседаш» яхача циклацара (нохчий меттала).

13 МАЙ

7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» яхача газетий обзор.
7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
7.40 — Месика.
8.15 — Передачий программех хаоттамаш аьлкаш (эрсийн, нохчийн меттала).
8.25 — «Шоана дукха еза аьнараш» (эрсий меттала).
11.15 — Аргунера цӀенош дераш цун хьалхташ (эрсий меттала).
11.30 — «КӀиран ден музыкальни программа» (эрсий меттала).
15.15 — Концерт (нохчий меттала).
16.00 — «Къона тӀехье» (нохчий меттала).
16.30 — «Школьни глобус». Радиовыпуск (эрсий меттала).
18.00 — «ЦӀе сийгаш» (гӀалгӀай меттала).

Хаоттам

Тахан республике гӀоллеш Грознен кӀезиг-дукха моркаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 9—14 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 25—30, Грозне 28—30 градус йӀовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен кӀезиг дукха моркаш а йолаш, йийкха а йолаш, къилбаседамалхбузехьара секунде 5—10 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 8—13, дийнахьа 25—30 градус йӀовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; бехктокхама секретара — 9-24-00; отделаш: партийни дахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерен, шоаттен деношка.

СФ05156. «Грозненский рабочий» издательстве типографи. Маяковске, 92 Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2921.